משנה · אחרונים · מלאכת שלמה · סדר קדשים

מלאכת שלמה על משנה תמורה

רבי שלמה עדני

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

מלאכת שלמה על משנה תמורה

רבי שלמה עדני

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/מלאכת-שלמה-על-משנה-תמורה/
הקובץ נוצר ב־20 בנובמבר 2026 מגרסה v39-202611200317 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 4
משנה א 4
משנה ב 6
משנה ג 7
משנה ד 8
משנה ה 9
משנה ו 9
פרק ב 10
משנה א 10
משנה ב 11
משנה ג 12
פרק ג 13
משנה א 13
משנה ב 15
משנה ג 16
משנה ד 19
משנה ה 19
פרק ד 21
משנה א 21
משנה ב 23
משנה ג 23
משנה ד 23
פרק ה 23
משנה א 23
משנה ב 24
משנה ג 24
משנה ד 25
משנה ה 25
משנה ו 26
פרק ו 26
משנה א 26
משנה ב 27
משנה ג 27
משנה ד 29
משנה ה 30
פרק ז 32
משנה א 32
משנה ב 33
משנה ג 34
משנה ד 35
משנה ה 36
משנה ו 37

פרק א

משנה א

כתב הרמב"ם ז"ל בהקדמתו לסדר זרעים אחר ערכין תמורה על פי סדורם בכתוב כמו כן ע"כ:

הכל ממירין רפ"ק דחולין ורפ"ק דערכין:

אחד אנשים ואחד נשים בהכל שוחטין לא תני אחד אנשים ואחד נשים ובגמרא מפרש משום דכל הפרשה כולה בלשון זכר נאמרה איצטריך קרא לרבויי נשים תוס' ז"ל. ובגליון כתוב וז"ל הכא צריך למיתני נשים משום דתמורה אינה בכל שאינה בצבור ע"כ. ובגמרא פריך הא גופיה קשיא אמרת הכל ממירין לכתחלה והדר תני לא שאדם רשאי להמיר דיעבד אלא אמר רב יהודה ה"ק מתניתין הכל בתמורה פירוש הכל שאמרו תהא זו תחת זו נתפס זה תחת זה והקשו תוספות ז"ל ומנא ליה למקשה דהכל ממירין לכתחילה הוא דילמא דיעבד דכה"ג פריך בריש חולין וצריך לומר דעל כרחך דהכל ממירין לכתחילה דאי דיעבד תרתי דיעבד למה לי כדפריך התם דהכל שוחטין ר"ל לכתחילה דאי דיעבד תרתי דיעבד למה לי ופירש רש"י ז"ל התם דלכך לא קשה הכא תרתי דיעבד למה לי משום דאשמועינן בסיפא שסופג ארבעים דסד"א לאו שאין בו מעשה הוא ואין לוקין עליו. ולפירושו קשה מאי פריך הכא. ואין לומר דהיינו הא דקא משני דאין הלשון משמע כן. ועוד מאי קמשני ממה שהקשה ליתני הכל ממירין וסופג את הארבעים. והעלו בשם הר"י ז"ל דתנא הכל ממירין לישנא אלימא משום נשים דאמרינן לקמן דכל הענין מדבר בלשון זכר וכתיב המר ימיר לרבויי נשים דה"מ למיכתב ואם ימיר בהמה בבהמה וסד"א אהני מיעוטא ואהני רבוייא אהני רבוייא לאשמועינן דתמורת נשים קדשי ואהני מיעוטא דלא מקרבן לכך תנא הכל ממירין לישנא אלימא דקריבה כמו תמורת אנשים ע"כ. בפירוש רעז"ל והכל דתנינן הכא לאתויי יורש וכו'. אמר המלקט ודלא כר' יהודה דאמר יורש אינו מימר ור"מ פליג עליה ויליף לה מקרא דכתיב אם המר ימיר לרבות את היורש ומוי"ו דואם המר ימיר יליף לרבות את האשה לפי שכל הפרשה נאמר בלשון זכר לא יחליפנו ולא כתיב לא תחליפנו לכך הוצרך לרבוייא ור' יהודה וי"ו לא דריש ואיצטריך ליה כפל דהמר ימיר לרבות את האשה אבל היורש אינו מימר דיליף תחלת הקדש דהיינו תמורה מסוף הקדש דהיינו סמיכה דהויא סמוך לשחיטה מה סוף הקדש יורש אינו סומך דיליף לה מחד מתלתא קרבנו דכתיבי גבי שלמים למעוטי קרבנו ולא קרבן אביו אף תחלת הקדש יורש אינו מימר ואינך תרי קרבנו חד למעוטי קרבנו ולא קרבן שליח בין שליח של ישראל בין שליח של עו"ג וחד לרבות כל בעלי חוברין

לסמיכה שאם נשתתפו ב' או ג' על קרבן אחד קרינן אכל חד וחד קרבנו וכולן סומכין בו וכדתנן מ"פ שתי מדות. ור"מ ס"ל נמי דיורש סומך ותלתא קרבנו צריכי חד למעוטי קרבן עו"ג וחד למעוטי קרבן חברו וחד לרבות כל בעלי חוברין לסמיכה ולא אייתר ליה חד למעוטי קרבן אביו דשל אביו לא כשל אחר דמו אלא כשלו. ור' יהודה עו"ג וחברו מחר קרבנו אימעיטו להו דמה לי שליח של עו"ג או של ישראל וכדכתבינן. ועיין בס"פ שתי מדות במ"ש שם. ומפרש בגמרא דאע"ג דכתיב איש או אשה כי יעשו מכל חטאת האדם דהשווה הכתוב אשה לאיש לכל עונשין שבתורה איצטריך הכא גבי תמורה קרא לרבויי אשה דסד"א ה"מ עונש דשוה בין ביחיד בין בצבור אבל הכא כיון דעונש שאינו שוה בכל הוא דתנן לקמן בפרק שני דצבור ושותפין אין עושין תמורה אשה נמי כי עבדא לא לקיא קמ"ל:

לא שאדם רשאי להמיר פרק הפועלים דף צ"א. ופירש רש"י ז"ל בריש חולין לא שאדם רשאי להמיר דהא כתיב לא יחליפנו וגו' ורישא ה"ק הכל תורת תמורה נוהגת בהם והא דתנא הכל ממירין ואיצטריך ליה תו לפרושי לא שאדם וכו' ולא נקט ברישא לשון קצרה הכל שהמירו תמורתם תמורה לשון התנאים הוא זה כמו הכל שוחטין הכל סומכין הכל חייבין הלכך אע"ג דהוצרך להאריך לא שינה התנא את לשונו ע"כ:

וסופג את הארבעים וא"ת אמאי לא תני שמונים דהא כתיב לא יחליפנו ולא ימיר אותו וי"ל דלא נחת למנין מלקיות אלא כלומר דלקי עליה. ועוד י"ל דלעולם לא לקי אלא מ' ותרי לאוי צריכי חד בקרבן שלו וחד בשל חברו וכגון דאמר כל הרוצה להמיר יבא וימיר תוספות ז"ל. בפירוש רעז"ל צ"ל ואע"צ דלאו שאין בו מעשה הוא משום דקיימא לן וכו'. וביד פ"א דהלכות תמורה סימן ה'. ז'. ט':

שאין זכין בהן בחייהן. תימה אף אם זכין בחייהן אין ממירין למ"ד בגמרא בריש פירקין ובדף י' דבתר מתכפר אזלינן וי"ל דלא אתא למעט רק המקדיש להתכפר חברו אבל מי שהקדיש שלו פשיטא דיתכפר גליון תוספות ז"ל:

תאמר בבכור שזכין בו בחייו רב נחמן דס"ל בגמרא דבזמן בית המקדש דבכור תם להקרבה קאי ומהקטרה ואילך הוא דזכי כהן בגויה אבל מחיים לא ומתניתין דקתני דבכור זוכה בו כהן בחייו ומשמע דבתם מיירי דהא דומיא דחטאת ואשם קתני ובזמן בית המקדש משמע דמיירי דהשתא ליכא חטאת ואשם מוקי לה בבכור בח"ל דסתמיה לאו להקרבה קאי אפילו בזמן בית המקדש והאי הוא דזכי ביה כהן מחיים ור"ש היא דאמר לקמן ספ"ג אם באו בכורות תמימים מח"ל יקרבו אם באו אין לכתחילה לא ובפ"ק דמעשר שני סימן ב' כתבתי מימרת רב נחמן ע"ש:

היכן קדושה וכו' בתוס' דפ' שתי מדות (מנחות דף צ"ג:)
אף תמורה בבית הבעלים כתוב בגליון ומתכפר קרי שפיר בעלים כיון שלשמו הקדישו והא דתנינן לקמן ספ"ג תמורת הבכור והמעשר ר"ל בבכור שנולד בעדרו של כהן דלעולם הוא שלו וי"מ דישראל קודם שיתנו קרי ליה שפיר בענים וממירו כיון שבידו ליתנו לכל כהן שירצה ע"כ: ובת"כ רוב פירקין בפ"ט דפרשה בחוקתי:

משנה ב

ממירין מן הבקר על הצאן וכו' מן הכבשים על העזים וכו' זו ואין צריך לומר זו קתני מתוי"ט:
שנאמר לא יחליפנו ולא ימיר אותו טוב ברע או רע בטוב. טוב דחולין ברע דקדש או רע דחולין בטוב דקדש זה הכלל [הראשון] (הבית) היא הקדש. ואיזהו טוב ברע בעלי מומין שקדם הקדשן את מומן זהו הפך מן האחרים שאומרים שהרי הכא [האחר] (הבית) הוא הנתפס תוספות ז"ל. בפי' רעז"ל ד"ה ואיזהו טוב ברע כלומר וכו' עד מדהוה מצי למיכתב לא ימיר טוב ברע או רע והוה משמע או רע לא ימיר וכו' עד סוף לשונו ז"ל. והוא פירוש אביי אבל רבא אמר תרויהו טוב מייתרי דניכתוב קרא לא יחליפנו ולא ימיר אותו ברע או רע [בו] דמדהוה כתיב. ברע הוה משמע דאיהו הוי טוב ומדהוה כתיב נמי או רע הוה משמע נמי או רע של חולין לא ימיר בטוב למה לי למיכתב. תרוייהו טוב חד טוב ללמד אפילו בטוב נמי כי מימר לקי ואידך טוב מעיקרו עושה תמורה רע מעיקרו אין עושה תמורה ואביי אמר ק"ו הוא טוב ברע דעלויי קא מעלי ליה לקי טוב בטוב דכי הדדי נינהו לא כ"ש דלקי ורבא אמר אין עונשין מן הדין ואביי אמר לך הא לאו דינא הוא דמי גרע טוב מרע אלא גלויי מילתא בעלמא. והרמב"ם ז"ל פירש וז"ל וראייתו על בעלי מומין ממה שנאמר טוב ברע שהקדיש טוב ברע ר"ל שהיה טוב בתחלה ונעשה רע ר"ל שאירע בו המומין ולפיכך יעשה תמורה אבל אם קדם מום להקדשו לא חלה עליו קדושה ולא יעשה תמורה ע"כ:
ממירין אחד בשנים וכו' בגמרא בברייתא יליף טעמא דרבנן דכתיב בהמה בבהמה לשון רבים כדכתיב ובהמה רבה ור"ש סבר בהמה רבה איקרי בהמה סתם לא איקרי והא לא כתיב לא בהמה בבהמות ולא בהמות בבהמה. ומפרש בגמרא דמעיקרא אמר להם ר"ש מן והיה הוא ותמורתו כדאיתא במתניתין וכי חזא דדרשי רבנן מבהמה בבהמה אמר להם איהו מהתם נמי מצינן למילף טעמא דידי. אמר ר"ל מודה ר"ש שממירין וחוזרין וממירין בהמה אחרת באותה בהמה ראשונה דהקדש ואפילו עד מאה ובלבד שלא ימיר בבת אחת אלא בזו אחר זו מ"ט קדושה ראשונה להיכן הלכה ור' יוחנן אמר כשם שאין

ממירין שנים באחד כך אין ממירין וחוזרין וממירין ות"כ דר' יוחנן ות"כ דר"ל. וביד בפ"א דהלכות תמורה סימן י"ד:

משנה ג

אין ממירין אברין בעוברים בפרק בהמה המקשה (חולין דף ס"ט) מוקי לה אליבא דר"ש וכתבתיו שם בראש הפרק. בסוף פירוש רעז"ל יהיה קדש לרבות את כולה. אמר המלקט ות"ק דר' יוסי דהיינו ר"מ ור' יהודה ממנו לה' ולא כולה לה' כשהוא אומר יהיה קדש ללמד דלא תצא לחולין אלא תמכר לצרכי עולות ודמיה חולין חוץ מדמי אבר שבה ור"ש סבר לה כר' יוסי: ובגמרא פריך לבר פדא דאמר אין קדושה חלה על עוברים פירוש שאם הקדיש עובר במעי אמו אינו קדוש ליקרב ואי מקריב ליה כשנולד ולא אקדשיה משנולד מייתי חולין בעזרה ממתניתין דקתני אין ממירין אברים בעוברין וכו' חמורי הוא דלא מימר הא מיקדש קדשי עוברין דאי לא קדשי פשיטא דאין ממירין שלימין דחולין בהם ומוקי לה בולדי קדשים דקדשי וקיימי. ופריך אלא ולדי קדשים במעי אמן היא דלא עבדין תמורה הא אבראי עבדין והא תנן אין הולד עושה תמורה ומשני דמתניתין ר' יהודה היא דאמר הולד עושה תמורה ופריך אי ר' יהודה רישא היכי מיתוקמא דקתני אין ממירין אברים דחולין בשלימין דהקדש דמשמע תמורה הוא דלא עבדי הא שלא ע"י תמורה קדשה כל הבהמה ע"י אבר אחד דהאי תנא דמתניתין האי סברא אית ליה מדקא מהדר ליה ר' יוסי והלא במוקדשין האומר רגלה של זו עולה מכלל דמודה ת"ק בתחלת הקדש שאם הקדיש אבר אחד דפשטה קדושה בכולה ואי ר' יהודה הא אמר בברייתא דאיברים לא קדשי ולא פשטה קדושה בכולה ומשני הב"ע שהקדיש אבר שהנשמה תלוייה בו דמודה בו ר' יהודה שאם הקדיש אבר שעושה אותה טרפה הרי כולה עולה ומיהו בתמורה לא דדרשינן בהמה בבהמה. ובספר קרבן אהרן כתב ובירושלמי משני על אופן אחר והוא דאוקים לה דאמר הריני מקריב עולה בווזא מן הדא בהמה דנמצא דאינו חייב אלא על זוז אחד והא קני זוזא וזוזא הלכך יצא דהרי לא נדר עולה שלימה ע"כ. ומ"מ בגמרא מסיק דבתם במעי תמימה אפילו בר פדא נמי מודה דקדיש לא נחלקו ר' יוחנן ובר פדא אלא בתם במעי בעלת מום דבר פדא סבר כיון דאימיה לא מקדשא קדושת הגוף איהו נמי לא קדיש ור' יוחנן סבר הני כשתי בהמות נינהו אימיה הוא דלא מקדשא אבל הוא קדוש:

א"ר יוסי וכו' ר"פ ראשית הגז ופירש רש"י ז"ל בפ"ד מיתות דף ס"ד דהאי פירכא דאמר והלא במוקדשין לאו לשכנגדו פרכה דאיהו ס"ל דאפילו במוקדשין דאין כולה עולה אלא טעמא דנפשיה קאמר ע"כ. וכן כתבו ג"כ תוספות ז"ל כאן דלגרסת רש"י

ז"ל ופירושו דכתבינן משמע דפריך בגמרא מטעם דימהדר ליה ר' יוסי והלא במוקדשין וכו' מכלל דמודה ת"ק בה ובפרק בהמה המקשה יש לשון אחר דר' יוסי אדנפשיה קא מהדר אבל ת"ק פליג עליה אפילו בתחלת הקדש וא"כ איכא למימר דר' יהודה היא ע"כ. וז"ל תוספות חיצוניות והא דאמרינן בפרק בהמה המקשה דר' יוסי טעמא דנפשיה קאמר היינו לפי המתרץ דמודה ר' יהודה וה"ק הלא במוקדשין לדידי ולדידכו נמי בדבר שהנשמה תלויה בו מודיתו ביה והכי נמי בתמורה כן ע"כ. ואיתה בתוספות דפרק כיצד מערימין (תמורה דף כ"ו.) ובת"כ ראש פרק ט' דפרשה בחוקותי. וביד פט"ו דהלכות מעשה הקרבנות סי' ב' ובפ"א דהלכות תמורה סימן ט"ז:

משנה ד

אין המדומע מדמע אלא לפי חשבון מתניתין דלא כר' אליעזר דתנן בפ"ה דמסכת תרומות סאה של תרומה שנפלה לפחות ממאה ונדמעו ונפל מן המדומע למקום אחר ר' אליעזר אומר מדמעת כתרומה ודאי שאני אומר סאה שנפלה היא סאה שעלתה וחכמים אומרים אינה מדמעת אלא לפי חשבון וכן נמי בואין המחומץ מחמיץ אלא לפי חשבון דלא כר' אליעזר דאיהי לא בעי שיהא שם מן האיסור כדי לחמץ אלא האיסיר וההיתר מצטרפים לאסור כדתנן בפרק שני דמסכת ערלה שאור של חולין ושל תרומה שנפלו לתוך עיסה לא בזה כדי לחמץ ולא בזה כדי לחמץ ונצטרפו וחמצו ר' אליעזר אומר אחר אחרון אני בא דסבר זה וזה גורם אסור וחכמים אומרים בין שנפל איסור בתחלה בין בסוף אינו אסור עד שיהא בו כדי לחמץ דסברי זה וזה גורם מותר:

ואין המחומץ מחמיץ וכו' תוספות פרק כל שעה (פסחים דף כ"ז.) וכתוב בספר אגודה ואע"ג דתנן דאין מדמע אלא לפי חשבון מ"מ איצטריך למיתני שאין מחמיצין אלא לפי חשבון משום דמדמע אין האיסור וההיתר נותנין טעם כאחת אבל במחמץ נותנין טעם בעיסה אחת להכי איצטריך לומר דאינו אוסר רק לפי חשבון ע"כ. ומה שפירש רעז"ל בואין המחומץ מחמיץ וכו' כולו פירוש רש"י ז"ל אבל בתוספות וגם בגליון כתוב דלא נהירא דאם כאותו הפירוש מאי אמר בגמרא דלא כר' אליעזר דאמר אחר אחרון וכו' מה שייך למילתיה אדרבא למילתיה דמדומע דאייתי עלה דרישא שייך טפי לכן נראה לפרש כגון כזית שאור של תרומה וכזית שאור של חולין ושניהם בעין ונפלו לתוך עיסה של חולין וחמצוה ואין בכל אחת לבדה כדי לחמץ דאינה אסורה והיינו לפי חשבון כדי לחמץ בשאור של תרומה לבדה וזהו ממש כי ההיא משנה דמייתי עלה בגמרא וחכמים אומרים וכו' דסברי זה וזה גורם אסור עכ"ל ז"ל. בפירוש רעז"ל לשון המתחיל ואין המים

שאובין וכו' צריך להגיה שם כך אא"כ הם עשרים סאה מים שאובין ולפי פירוש ראשון שהביא הוא ז"ל מתניתין ראב"י היא. וביד פ"ד דהלכות מקואות סימן ח':

משנה ה

בפירוש רעז"ל אבל נתן אפר תחלה ואח"כ מים פסול. אמר המלקט ודלא כר"ש. עוד בפירוש רעז"ל וקרא דכתיב מעפר שריפת חטאת ונתן עליו מים חיים לא שיתן המים על האפר דהא כתיב מים חיים אל כלי. אמר המלקט ובגמרא פריך מאי חזית דאמרת סיפיה דקרא דוקא דילמא רישיה דקרא דוקא ואל כלי להכי אתא ללמד שתהא חיותם בכלי שלא ימלאם בכלי אחר ויערם לכלי זה אלא זה הכלי עצמו יתן לתוך המעיין ויקלחי המים לתוכו ומשני מה מצינו גבי סוטה מכשיר דהיינו עפר למעלה דכ"ע מודו התם דלכתחלה מצוה להקדים המים כדכתיב ומן העפר וגו' אף כאן מכשיר למעלה הלכך ע"כ סיפי' דקרא לגופיה ורישיה לדרשא דלערבן. וכתוב בתוספות ועוד דרשו מדרש זה בפרק שני דסוטה דף ט"ז ונפלאתי הפלא ופלא תרין פלאים על שאבדה הבקיאות דבשתי המסכתות מבעלי התוספת במסכת יומא פ"ד דף מ"ג שנדחקו ליישב פירוש הכתוב דונתן עליו לפרש עליו בשבילו ובפרק לולב הגזול (סוכה דף ל"ז) הביאו התוספות עצמן למימרא זו משתי אלו המסכתות:

אפר והר"ב שכתב תרי זימני עפר גם הוא נכון שכן כתוב מעפר שריפת החטאת ע"כ: **אין בית הפרס עושה בית הפרס**. דלא כר' אליעזר דתנן בפי"ז דמסכת אהלות ר' אליעזר אומר בית פרס עושה בית הפרס. בפי' רעז"ל דבור המתחיל ואין תרומה אחר תרומה וכו' עד תרומת הראשון אינה תרומה. אמר המלקט זהו פי' רש"י ז"ל וכתבו עליו תוס' ז"ל דלא נהירא דאין זה כמו ואין תמורה עושה תמורה לכך נראה לפרש כמו כן הכא דהראשון תרומה ולא השני ע"כ. עוד בלשון רעז"ל ומתני' ר"ע היא. אמר המלקט דה"ק בגמ' בברייתא אבל במסכת תרומות פ"ג קאמר בהפך ושם בס"ד כתבנו מה שתרצו תוס' ז"ל כי היכי דלא תיקשי דר"ע אדר' עקיבא:

ולא הולד עושה תמורה בפירקין דף י':

ר' יהודה אומר הולד וכו' ר"פ בתרא דמכלתין. וביד פ"א דהלכות תמורה סימן ט"ו:

משנה ו

העופות והמנחות וכו' ר"פ בתרא דמכלתין.

שלא נאמר אלא בְּבְהֵמה כצ"ל:

הצבור והשותפים ראש פרקין:

קרבנות בדק הבית אינם עושים תמורה אית דגרסי קדשי בדק הירית וכן הוא במשנה דבגמרא. וביד פ"ז דהל ערכין סי' ז':

אר"ש והלא מעשר בכלל היה ר"ש ס"ל דקדשי בדק הבית איקרו קרבן וכו' לשון רעז"ל. אמר המלקט ורבי ס"ל דקדשי הבית לא איקרו קרבן דאיהו מפרש בברייתא מעשר למה יצא דמשום כל הני דקאמר ר"ש לא איצטריך דקרבי יחיד מלא ימיר נפקא דמשמע לשון יחיד וקרבן מזבח מקרבן נפקא:

להקיש אליו לומר לך מה מעשר קרבן יחיד יצאו קרבנות צבור מה מעשר קרבן מזבח יצאו קדשי בדק הבית כך מוגה בתלמוד. בסוף פירוש רעז"ל קרבן לה' איקרי. אמר המלקט פירש רש"י ז"ל דההוא הוה משמע קרבן סתמא אבל השתא דאיקרי קרבן ה' לא משמע קרבן סתמא ע"כ. ובברייתא קתני אר"ש זהלא מעשר בכלל היה ולמה יצא לומר לך מה מעשר קרבן יחיד וקרבן מזבח ודבר שאינו בשותפות ודבר שבא בחובה אף כל קרבן יחיד וקרבן מזבח ודבר שאינו בא בשותפות ודבר שבא בחובה והאי דבר שבא בחובה מפרש בגמרא דאהא למעטי עולה הבאה מן המותרות כגון אשם שניתק לרעייה דדמיו קריבין עולה וכגון הפריש מעות לחטאתו ואשמו וניתותרו דס"ל לר"ש דיביא בדמיהן עולה הוא כר' אלעזר דלקמן בפרק ואלו קדשים ולנדבת יחיד אזלי המותרות שהם עצמן הבעלים מביאין בדמיה עולה ואינה עולה להם לחובתם אלא לשם דורון בעלמא ולא אזלי לנדבת צבור לשופרות הלכך איצטריך ליה לר"ש למעוטינהו מתמורה. וביד שם פ"א סימן י"א:

פרק ב

משנה א

יש בקרבנות וכו' תוספת פסחים פ' אלו דברים (פסחים דף ע:)

שקרבנות היחיד עושין תמורה בגמרא פריך וכללא הוא והרי עופות דקרבן יחיד הוא ואין עושין תמורה ומשני כי קתני בבהמה דבשחיטה אבל עוף במליקה הוא ופריך והרי ולד דקרבן יחיד הוא ואין עושה תמורה והרי תמורה עצמה קרבן יחיד היא ואין תמורה עושה תמורה ומסיק כי קתני בעיקר זיבחא כלומר תחלת הקדש הוא דקתני:

קרבנות היחיד נוהגין בין בזכרים בין בנקבות בגמ' פריך וכללא הוא והרי עולה דקרבן יחיד וזכר אתיא נקבה לא אתיא והרי חטאת דקרבן יחיד היא ונקבה אתיא זכר לא אתיא בר משעיר נשיא לחודיה והאיכא אשם יחיד דזכר אתי נקבה לא אתי ומסיק מי קתני כל

קרבנות יש בקרבנות קתני ומאי ניהו שלמים דאי בעי זכר מייתי ואי בעי נקבה מייתי לאפוקי זבחי שלמי צבור דזכרים הוא דמייתי:

ובאחריות נסכיהם כצ"ל. ובגמרא בברייתא יליף דאין חייבין באחריותם דקרבנות צבור מקרא דכתיב להקריב אשה לה' עולה ומנחה זבח ונסכים דבר יום ביומו דבר יום ללמד שכל היום כשר למוספים דאשה לה' דכתיב בקרא איזה אשה מקריבין במועד יותר משאר ימים הוי אומר זה מוספים ובלבד שיקדימם לתמיד של בין הערבים משום דכתיב עליה השלם כל הקרבנות כולם ומדכתיב ביומו מלמד שאם עבר היום ולא הקריבן אינו חייב באחריותם דעבר זמנו בטל קרבנו:

אבל חייבין באחריות נסכיהם כצ"ל. בסוף פירוש רבינו עובדיה ז"ל דכל קרבן שזמנו קבוע שאם עבר הזמן אין לו תשלומין. דוחה שבת וטומאה. אמר המלקט ואפילו דיחיד וכל שאין להם זמן קבוע אינם דוחין שבת וטומאה ואפילו דצבור כגון פר העלם דבר של צבור ושעירי ע"ז:

אר"מ והלא וכו' פרק הוציאו לו (יומא דף נ') ברייתא. וביד פ"ד דהלכות ביאת מקדש סימן ט' י' ובפ"א דהלכות מעשה הקרבנות סימן ז' ט"ו ובפ"ז דהלכות תמידין ומוספין סימן ד':

משנה ב

ה"ג חטאת היחיד שכפרו הבעלים מתה ושל צבור אינה מתה ר' יהודה אומר תמות. וי"ס דגרסי חטאות היחיד שכפרו בעלים מתות ושל צבור אינם מתות ר' יהודה אמר ימותו. ובגמרא רמי דר' יהודה אדרי יהודה דהכא במתניתין אמר תמות ובברייריא אמר תרעה ומסיק בגמרא לא קשיא מתניתין ר' יהודה אמרה אליבא דרבי דאמר לקמן בפ"ד אבודה בשעת הפרשה אע"פ שנמצאת קודם כפרה מתה ובריייתא דקאמר ר' יהודה תרעה אליבא דרבנן דפליגי עליה דרבי קאמר לה דקאמרי אין חטאת מתה אלא שנמצאת לאחר שנתכפרו הבעלים:

אר"ש מה מצינו בולד חטאת וכו' ברייתא ספ"ק דהוריות. והתם וגם פה פריך וכי דנין אפשר משאי אפשר הא דלא איתנהו להנך שלשה בציבור למיתה משום דלא משכחת להו בצבור לא לענין מיתה ולא לענין הקרבה דהא לא מתרמו בצבור לעולם ומשני כולהו בחדא גמרא גמירי כלומר כל החמש חטאות נשנו בחדא שיטה וכיון דאיכא בהו דלא אפשר להיות בצבור כולהו נמי הכי נשנו דאינם בצבור והכא משני ר"ש בן לקיש ד' חטאות ניתנו להם בסיני דמתות ולא חמשה וידעו דליתנהו אלא אי כולהו ביחיד או כולהו בצבור ושכחו באיזו נאמר להם מתה והחמישית רועה ובימי אבלו של משה שכחו

איזוהי הרועה והלכו לחומרא ואמרו כולן מתות הלכך אי ס"ד בצבור נאמר להם מי משכחת להו הא לא מיתרמו אלא שתים מהם אלא ודאי ילמד סתום מן (ולא) המפורש ולא הוו אלא ביחיד ור' נתן נמי בא לפרש טעמו של ר"ש ואמר דאחת ניתנה להם למיתה וד' לרעיה והעמידום על חמשה ששכחו אי זהי המתה וקשיא להו לאותם שבימי יהושע אי ס"ד בצבור הויא ההיא דמתה ד' דרעייה היכי משכחת להו בצבור הא לא מיתרמו לעולם בצבור אלא ודאי מדאדכר חמשה בין מיתה ורעיה ביחיד איתמר דמשכחת להו כולהו והיינו טעמיה דר"ש. ורבנן אית להו ד' ניתנו להם כל היכא דמשכחינן להו דאיתה ביחיד ובצבור איתה דליתה בצבור ליתה. ועיין תו בגמרא. ומצאתי כתוב בגליון ק"ק דר' נתן התנא היה לו לתלמוד לקדם דבריו לר"ש בן לקיש וי"מ דרשב"ל לפרש דברי ר"ש אתא וקאמר דר' נתן פליג בהא ואמר דאחת ניתנה להם ולא לפרש אתא ע"כ. וכן ההיא ברייתא דכיוצא בו אמר ר' יוסי וכו' דמייתי בגמרא דכתב רש"י ז"ל לא אתפרש היכא ע"כ. התם בפ"ק דהוריות איתה והיא עצמה מה שכתבו תוספות ז"ל דאיתה בת"כ. בפירוש רעז"ל ושמתו בעליה אין צבור מתים. בגמ' ילפינן לה משעירי רגלים ושעירי ר"ח דאמר רחמנא אייתינהו מתרומת הלשכה אע"ג דאיכא למיחש דילמא מתו מרייהו דהני זוזי שהרי יש להם חלק בהן אלא לאו ש"מ אין צבור מתים:

משנה ג

הצבור והשותפים מקדישין אבל לא ממירין רפ"ק דמכלתין:

ומקדישין אברים וכו' פ"ק דמכלתין דף י':

אבל לא ממירין דדריש בהמה בבהמה שם בפ"ק ור' יהודה היא רש"י ז"ל וכתב עליו בתוי"ט דלא דק דהא עובר קרי בהמה בדפ"ד דחולין אלא מהקשא דר"ש וכמ"ש כבר בפ"ק משנה ג':

חומר בתמורה וכו' פ' הוציאו לו (יומא דף נ') ברייתא ובפ"ק דמכלתין דף ז':

על בעלת מום קבוע שאם המיר בהמת חולין בעלת מום וכו' כצ"ל בפירוש רעז"ל:

ואינה יוצאה לחולין כך צ"ל:

ר' יוסי בר יהודה אומר וכו' ירושלמי דנזיר פרק ב"ש:

עשה שוגג כמזיד בתמודה ביד פ"ד דהלכות תמורה סימן ז'. וכתב הר"ם ז"ל נראה מלשון רעז"ל שאע"פ שהוא שוג בתמורה לוקה עיין בתוספות ושם כתבו שהוא מחלוקת בין המפרשים ע"כ. ובת"כ ספ"ט דפרשה בחוקותי. ופירוש הרגמ"ה ז"ל עשה שוגג כמזיד דגבי תמורה לקי דהא כתיב יהיה לרבות שוגג כמזיד וגבי קדשים לא לקי שוגג אבל מקדיש בעל מום קבוע במזיד עובר בחמשה לאוין בפ"ק ע"כ:

ר' אלעזר אומר הכלאים וכו' פי על אלו מומין דף מ"ב והתם אמרינן אליבא דרב חסדא דאמר דכ"ע מודו דטומטום הוי ספק ולא בְּרִיָה. קשה דא"כ אמאי לא קדיש טומטום ממ"נ דבין זכר בין נקבה כשר לשלמים אלא ודאי בריה הוא ומשני סמי מכאן טומטום ועייל יתום דדמי להנך פסולין משנולדו והיכי דמי כגון שמתה אמו בשעת לידה זה פירש למיתה וזה פירש לחיים והוו חמשה כדקאמר ר' אליעזר בהדיא בברייתא חמשה לא קדשים ולא מקדישין וכו' וכתבו שם תוספות חיצוניות הקשה ר"י דהני אמוראי דפליגי אדרב חסדא וקתני טומטום אמאי לא חשיב נמי יתום ואיכא למימר דלדידהו תנא ושייר ומיהו צע"ק דמאי שייר דהאי שייר ע"כ. ועיין במה שכתבתי ס"פ על אלו מומין. ואיתה נמי למתניתין בפ"ק דמכילתין דף י'. וכתבו תוספות ז"ל ביבמות שלהי פרק הערל דר' אליעזר גרסינן ביוד והכי משמע בגמרא מדמפרש מילתיה ר"מ כמו שכתבתי לקמן ס"כי ששי. לא קְדֵשִׁים בנקודת שבא בקוף ובנקודת צירי בדלית. או גרסינן קדושים בויו. וביד פ"ג דהלכות אסירי מזבח סימן י' ובפ"א דהלכות תמורה סימן ב' י"ז ובפ"ג סימן ה'. בפירוש רעז"ל ולא דמו לבעל מום וכו'. אמר המלקט ואי פרכת טרפה נמי איכא במינה לא דמיא לבעל מום דבהמה טמאה אסורה באכילה וטרפה אסורה באכילה לאפוקי בעל מום דמותר באכילה אבל מן השאר לא פריך דטומטום ואנדרוגינוס בריות משונות הן והוי כאילו לא קרב במינו וכן כלאים משונה הוא והוי כאילו לא קרב במינו וכן פירש רש"י ז"ל תוספות ז"ל:

פרק ג

משנה א

אלו קדשים שולדותיהן וכו' עד סוף הפרק ביד פ"ד דהלכות תמורה. ובגמרא פריך כיון דתנא ולדן וולד ולדן עד סוף העולם למה לי ומשני תנא דידן שמעיה וכו' כדפירש רעז"ל. ועיין במ"ש בשם תוספות ז"ל רפ"ק דיבמות ובכתובות ר"פ הכותב. ואעפ"כ זה לשון תוספות כאן לא מיבעיא בולדות דלא מודינא לך אלא אפילו עד סוף העולם לא מודינא לך וא"ת ליתני עד סוף העולם ולא ליתני וולדן וולד ולדן וי"ל דזו אף זו קתני שכן דרך משנה לשנויי הכי. ותימה דבריש הכותב בעי פירי פירות דוקא או עד סוף העולם דוקא או תרויהו דוקא והכא לא הוי הכי וי"ל דהתם בלישנא הכתוב בשטר דוקא דייקי דאין לכתוב בשטר דבר שאינו צריך אבל בלישנא דמתניתין ליכא למידק כולי האי ובריש מסכת יבמות לא דייק כיון דתנא צרותיהן וצרות צרותיהן עד סוף העולם למה לי כדדייק

הכא דפשיטא ליה דכולהו צריכי למיתני דלא ה"א דפטרי צרות וצרות דצרות אי לאו דתנא להו לכולהו ע"כ:

שולדותיהן ותמורותיהן כיוצא בהן יליף לה בברייתא בגמרא מקרא דכתיב גבי שלמים ואם זבח שלמים קרבנו וגומר וה"ל למיכתב אם מן הבקר הוא מקריב תמים אם זכר אם נקבה למה לי אלא זכר לרבות את הולד נקבה לרבות את התמורה. אם זכר אם יתירה לרבות ולד בעלי מומין אם נקבה אם יתירה לרבות תמורת בעלי מומין ואיכא תנא בברייתא אחריתי דבגמרא דמפיק ליה מקרא אחרינא. וכתבו תוספות ז"ל נקבה לרבות את התמורה ואע"ג דהא כתיב והיה הוא ותמורתו יהיה קדש איצטריך קרא לרבויי דקרבה וא"ת מ"ש דהכא איצטריך קרא לרבות דקרב וגבי בכור ומעשר כתיב הם דממעטינן מיניה הם ולא ולדן ולא תמורתם י"ל אחרי שכתוב מיעוט גבי בכור ומעשר איצטריך קרא הכא לרבות ע"כ. וז"ל ה"ר יוסף ז"ל ואע"ג דכתיב והיה הוא ותמורתו סד"א דלא קרבה דהוינא יליף מבכור ומעשר דתמורתה לא קרבה ולעיל כי אמר תמורה שנוהגת וכו' אינו דין שתקרב מ"ל אדרבא נילף מבכור ומעשר דתמורה לא קרבה ע"כ בגיליון:

וולדן וולד ולדן אתמורה נמי קאי וכן בפירוש הרמב"ם ז"ל וולדן ר"ל ולדי שלמים וולדי תמורת שלמים ע"כ:

ר' אליעזר אומר ולד שלמים לא יקרב שלמים וחכמים אומרים יקרב. צ"ע חכמים היינו ת"ק תוספות ז"ל והוסיף בתי"ט וכלומר לתנא דלפליג אדר"ש דמשמע דלדידיה נתלקו ר"א וחכמים על ולד ולד ע"כ. בפירוש רעז"ל צריך להיות וכסק ההלכה כת"ק שאפילו ולד ולדן עד סוף וכו':

לא נחלקו על ולד ולד שלמים ועל ולד ולד תמורה נ"א ועל ולד תמורה והיא נוסחת הרגמ"ה ז"ל שכן פירש ועל ולד תמורה ולד תמורה היינו כולד ולד שלמים ע"כ. ופירש רש"י ז"ל. ובתודה היינו טעמא דלא גזר ר' אליעזר שמא יגדל מהם עדרים עדרים משום דתודה לא שכיחא כשלמים ע"כ. אבל בספר אחר כתיבת יד פירש הלכך ל"ש תודה ול"ש שאר שלמים גזר ר' אליעזר ומדרבנן ואע"ג דמדאורייתא קרבי ע"כ. ובגמרא בעינן האי שלא יקרבו דקאמר ר"ש ריש מילתיה הוא וה"ק לא נחלקו שיאמר ר"א לא יקרבו אלא ודאי יקרבו או סוף מילתיה היא וה"ק לא נחלקו דודאי לא יקרבו אפילו לרבנן. אמר רבא מסתברא לא נחלקו שלא יקרבו אלא יקרבו מ"ט ע"כ ל"פ ר' אליעזר אלא בולד אבל ולד ולד אקראי בעלמא הוא ולא שכיח לשהותו כ"כ וריב"ל אמר לא נחלקו שיקרבו אלא לא יקרבו מ"ט ע"כ ל"פ רבנן עליה דר' אליעזר אלא בולד אבל ולד ולד מתוך מעשיו

נכרת מחשבתו דלגדל קבעי לה הלכך אינה קריבה גזרה שמא ישהנה לגדל ממנה עדרים עדרים ואתי בה לידי גיזה ועבודה. תני ר' חייא לסיועי לריב"ל דולד שני אינו קרב אפילו לרבנן וכו' וכתבו תוספות ז"ל ולפי דברי ריב"ל איכא שלש מחלוקות בדבר ת"ק דר"ש סבר אליבא דרבנן כולהו קרבי ולר' אליעזר כולהו לא קרבי ור"ש סבר דכ"ע אחר ולד ראשון דלא קרבי ולא פליגי אלא בולד ראשון ע"כ. וכתוב בגליון מהר"י ז"ל אחיו של הר"ר פרץ ז"ל ולרבא דאמר בגמרא לא נחלקו שלא יקרבו אלא יקרבו א"כ ר"ש מה בא להשמיענו וצריך לומר דה"ק דבר זה מחלוקת ר' אליעזר וחכמים ע"כ:

העיד ר' יהושע ור' פפייס על ולד שלמים שיקרב שלמים א"ר פפייס וכו' כך צ"ל ואיתה בפ"ק דר"ה דף ו':

שלמים בחג בחג השבועות קאמר ואע"ג דכל היכא דמדכר לפסח בלשון חג המצות הוא דתני לעצרת בלשון חג אבל כל היכא דתני פסח ובעי לאדכורי מידי בעצרת תני עצרת ולא קרי ליה חג הכא לא איקפד תנא:

משנה ב

ולד תודה ותמורתה וכו' עד סוף סימן ג' ביד רפ"ג דהלכות תמורה:

וולדן וולד ולדן וכו' ס"א וילדה וולד ולדה וכן ג"כ בסמוך בבבא דעולה:

הרי אלו כתודה יליף לה בברייתא בגמרא מקרא דכתיב אם על תודה וכו' כדכתבינן במנחות בפרק התודה סימן ד'. בפירוש רעז"ל צ"ל ובלבד שאינם טעונים לחם דכתיב על זבח התודה לחם התודה עצמה וכו':

ולד תמורתה וולדן וולד ולדן עד סוף העולם הרי אלו כעולה כצ"ל. ונמצא גבי רישא דתודה מוגה ברש"י כתיבת יד ולד תמורתה וולדה וכו' ולדה בכדי נקט אלא איידי דתנא רישא דמתניתין דוקא ולד ולד ולדן קא נקיט ואזיל בכל הני ולדה ע"כ והלשון מגומגם. עוד מצאתי מוגה ברש"י כ"י הכא גבי עולה ולד דתמורה ולד ולדן וכו' ולדן לא איצטריך למיתני כיון דקתני ולד תמורה אלא איידי דתנא ברישא דמתניתין ולדן דוקא קתני לה הכא ע"כ. ואית דלא גרסי גבי תמורה אלא ולד תודה ותמורתה ולד ולדה עד סוף העולם כל הדורות הרי אלו כתודה וא"כ לא קשי מידי וכן הוא אפי' בתלמוד המוגה ע"י הרב ר' בצלאל אשכנזי ז"ל:

הרי אלו כעולה בתוי"ט צ"ע דלא מייתי ליה תלמודא אקרא ובת"כ פ' ויקרא מייתי דכל הפסולין יהו נוהגין בתמורה מאם עולהו מינה דקריבה עכ"ל:

הרי אלו כעולה וטעונה הפשט וכו' כתב הר"ר יהוסף ז"ל נ"ל דהאי טעונה חוזר לרישא דמתניתין על תמורת עולה ובעבור זה אמר לשון יחיד כי הולד של התמורה הוא בכלל

התמורה אבל גבי שלמים ותודה תנן טעונין כי חוזר על הולד של הקרבן ועל תמורת הקרבן אבל בעולה לא יש לה ולד עכ"ל ז"ל:

משנה ג

המפריש נקבה לעולה תוספות פ"ק דקדושין דף ז' ודפ"ק דפסחים דף י"א ודפרק כיצד מערימין (תמורה דף כ"ו.) וביד פט"ו דהלכות מעשה הקרבנות סימן ה' ובפ"ד דהלכות פסולי המוקדשין סימן י"ד ט"ז י"ז:

ויביא בדמיו עולה לנדבת צבור:

ר' אליעזר אומר הוא עצמו יקרב עולה ר' אלעזר גרסינן בלתי יוד ודברי תוי"ט פשוטים הם. ואיתה למילתיה דר' אלעזר ספ"ק דמכלתין והתם אמרינן דר"ש סבר לה כר' אלעזר בחדא ופליג עליה בחדא ס"ל כותיה דמותרות לנדבת יחיד אזלי והוא עצמו יקריבנו ולא לשופרות לנדבת צבור ופליג עליה בחדא דר' אלעזר סבר עולה הבאה מן המותרות עושה תמורה כדאמרינן התם בברייתא ור"ש סבר אין עושה תמורה. ועיין במ"ש לעיל ספ"ק. ובגמרא פריך ומי אמר ר' אלעזר הוא עצמו יקרב עולה ורמינהי דתנן בסמוך תמורת אשם ולד תמורתו וולדן וולד ולדן עד סוף העולם ירעו עד שיסתאבו וימכרו ויפלו דמיהן לנדבה ר' אליעזר אומר ימותו ור' אלעזר אומר יביא בדמיהן עולות בדמים אין הוא עצמו לא ותירץ רב חסדא ר' אליעזר לדבריהם דרבנן קאמר להו לדידי ס"ל דאפילו ולד נקבה נמי קרבה עולה לדידכו דאמריתו לא יקרב אודו לו מיהת דמותרות לנדבת יחיד אזלי ואמרי ליה לא מותרות לנדבת צבור אזלי. ורבא תירץ דע"כ לא קאמר ר' אלעזר הוא עצמו יקרב עולה אלא משום דאיכא שם עולה על אמו פירוש המפריש נקבה לעולה איכא עלה שם עולה דהא לעולה אקדשה ואי משום דנקבה היא אפ"ה שם עולה עלה שהרי מצינו נקבה בעולת העוף דאין תמות וזכרות בעוף ועוד דהא לכשתמכר יהיו דמיה עולה דהיינו שם עולה אבל גבי תמורת אשם אין שם עולה על אמו דהקדש ראשון שכולן באו מכחו לאשם הופרש ולאשם הקריבו ולא היה עולה לא הוא ולא דמו. לישנא אחרינא ה"ג בגמרא וכליל לאישים דברי הכל ורמינהי המפריש נקבה לעולה וילדה זכר ירעה וכו' ר' אלעזר אומר הוא עצמו יקרב עולה אבל לרבנן ימכר אמר רבה בר רב הונא במחלוקת שנויה וכליל לאשים ר' אלעזר היא רבא אמר אפילו תימא כליל לאשים רבנן תרורת עולה שניא להך קדמייתא דאפריש דקדמייתא דאפריש זכר הוה והוה חזי להקרבה וכיון דהוה חזי להקרבה בשעת הפרשה לא קנסו רבנן בולד דתמורה ואמרי רבנן ולד דתמורה נמי מיקרב אבל מפריש נקבה לעולה כיון דבשעת הפרשה לא אפריש זכר קנסוהו רבנן בולד ואמרו דולד דנקבה ניזבן כיון דאימיה לא קרב גופה ולד נמי לא

ניקרב גופיה אלא ימכר ע"כ ופירש רש"י ז"ל שהוא לשון ירושלמי ולריש שמעתין מהדר וכליל לאשים דברי הכל בתמיה כלומר אמאי לא פליגי רבנן בולדי תמורה כמו בולד עולה. אבל לרבנן ימכר והה"נ לולד תמורת עולה וריש"א ר' אלעזר היא. תמורת עולה שניא היא להך קדמייתא דאפריש פירוש דקדמייתא דאפריש זכר הוה וקרב הלכך קרב נמי ולד תמורתו וכו' ע"כ. ועוד מסיק בההוא לישנא ורמי דר' אלעזר אדר' אלעזר ומשני ליה כדלעיל אלא דרבא בההוא שנוייא איתא שנוי לשון קצת ומובן מפירוש רש"י ז"ל בגמרא. ואביי מפרש בגמרא טעמיה דר' אלעזר בגוונא אחרינא עיין שם. עוד גרסינן בגמרא א"ר יוסי בר חנינא ומודה ר' אלעזר במפריש נקבה לאשם דאין בנה קרב אשם אף קודם כפרה דע"כ לא קאמר ר' אלעזר אלא במפריש נקבה לעולה דאיכא שם עולה [על אמו] כדפירש רש"י ז"ל לעיל אבל גבי מפריש נקבה לאשם דליכא שם אשם על אמו דלא מצינו נקבה הלכך לא חל עליה שם אשם ואפילו ר' אלעזר מודה דלא קרב אשם:

ר"ש אומר תמכר שלא במום. גמ' א"ל ר' רייא בר אבא לר' יוחנן לר"ש מגו דנחתא לה קדושת דמים תיחות לה נמי קדושת הגוף א"ל ר"ש לטעמיה דאמר כל מידי דלא חזי ליה לגופיה לא נחתא לי' קדושת הגוף דתניא וכו'. ואיתה למילתיה דר"ש ס"פ כיצד מערימין כדכתבינן התם. וכתבו תוספות ז"ל והא דלא פליג נמי ר"ש במפריש נקבה לעולה ולימא תמכר שלא במום למאן דאית ליה בגמרא אליבא דר"ש במפריש נקבה לעולה דוקא עושה תמורה אבל מפריש נקבה לאשם אינו עושה תמורה שפיר דלא פליג אעולה כמו אאשם דעולה יש לה קדושת הגוף טפי מאשם דעולה עושה תמורה ואין אשם עושה תמורה אבל לר' שמעון בן יהודה דאית ליה אליבא דר"ש דמפריש נקבה לעולה נמי אין עושה תמורה והה"נ לתמכר שלא במום צריך לומר דפליג באשם וה"ה בעולה ותנא גבי אשם לאשמועינן דאפ"ה יפלו לנדבה ע"כ. וכתב הר"י ז"ל בגליון ואע"ג דאשם שמתו או כפרו בעלים אזיל לנדבה היינו בתחלת הקדש דהי' ראוי להקרבה ולכך המותר נמי קרב עולה אבל מפריש נקבה כיון שאין ראוי להקרבה גם נתכפר ס"ד דלא יפלו לנדבה ע"כ. ועיין במה שכתבתי בפ"ד דשקלים סימן ז':

תמורת אשם שמתו בעליו צריך למחוק מלת תמורת. וגם צריך להקדים בגרסא בבא דתמורת אשם ולד וכו' לבבא דאשם שמתו בעליו וכו' וכמו שאכתוב בסמוך בס"ד וכגוונא שפירש ג"כ רעז"ל. וגם צריך למחוק מלת שלמים הכתובה בבבא דתמורת אשם וכן צריך להיות תמורת אשם ולד תמורה וולדן וולד ולדן וכו'. והפירוש תמורת אשם בין זכר בין נקבה תרעה דהלכתא גמירי כל שבחטאת מתה באשם רועה. אשם שמתו בעליו

ושכפרו וכו' פ"ק דשבועות דף י"ב ברייתא בפלוגתא. וצ"ע אם אין טעות שם דפלוגתא דיש כאן בין ר' אליעזר ור' אלעזר היא שם בין ר' אליעזר ור' יהושע:

ר' אליעזר אומר ימות כל צדדיו של ר' אליעזר היה עושה אשם כחטאת לכל חטאת שנאמר כחטאת כאשם וכן גבי שלא לשמו וכן גבי חטאת שנכנס דמה לפנים במסכת זבחים:

ויביא בדמיו עולה נדבה לעצמו רש"י ז"ל שם בשבועות ובפסחים ס"פ אלו דברים והתם ג"כ הגרסא בגמרא ובפירוש רש"י ז"ל ר' יהושע אומר ימכר ויביא בדמיו עולה ולא גרסינן ר' אלעזר ואפשר ששם הוא ג"כ ברייתא או שמא טעות נפל בדפוס את"כ מצאתי בגמרת הרב ר' בצלאל אשכנזי ז"ל שהגיה שם בשבועות ר' אלעזר במקום ר' יהושע בין בגמרא בין ברש"י ז"ל ותימה שלא הגיהו ג"כ שם בפסחים אבל רש"ל ז"ל לא הגיה לא בפסחים ולא בשבועות:

ולד תמורה כגון אם המיר נקבה באשמו וילדה: ובגמרא וצריכא לאפלוגי ר' אליעזר ורבנן בתרתי באשם ובתמורת אשם דאי אשמעינן אשם שכפרו בעליו ה"א בההוא קאמר ר' אליעזר ימות משום דגזר אחר כפרה שנתכפר בראשון אי אמרת יביא בדמי המותר עילה אתי למימר נמי קודם כפרה אם נפל בו מום דירעה ויביא בדמיו עולה וקעביד איסורא דכל זמן שלא נתכפר קיימי דמיה לאשם אבל תמורת אשם דליכא למימר הכי דהא קודם כפרה נמי תמורת אשם לאו להקרבה קיימא דהכי הוא דגמירי לה אימא מודה ר' אליעזר דרועה ואי אשמעינן התם בהא קאמרי רבנן אבל גבי אשם אימא מודו ליה לר' אליעזר צריכא. ועוד איכא לישנא אחרינא בגמרת כתיבת יד וזהו הלישנא אחרינא וצריכא דאי תנא בבא קמייתא דהיינו תמורת אשם ה"א התם הוא דפליג ר' אליעזר משום דאתי לאיחלופי דאי אמרת תמורת אשם תרעה גזרה שמא יתחלף לי הראשון לרעייה והתמורה לאשם דהואיל וסוף סוף דמיה לא קרבי לא איכפת ליה אי מקריב לה והוא לא נתכפר עדיין דהתמורה לא כפרה לו דאין דבר בעבירה מכפר על חטא וחמורה באה בעבירה שעבר על לא יחליפנו אבל בבא בתרייתא דהיינו אשם שמתו בעליו דלא אתי לאיחלופי דהא אם נמצא הראשון קודם כפרת שני לא איכפת לן הי קריב והי רועה אימא מודה להו לרבנן אהכין תנא בתרייתא. ואי תנא אשם שמתו בעליו ה"א בההיא א"ר אליעזר ימותו משום דלא מחלפן דליכא אחר אבל תמורת אשם דמחלפן אימא לא אהכין תנא תמורת אשם ע"כ. והוא חסר מן הדפוס ופירשוהו רש"י והרגמ"ה ז"ל. עוד גרסינן בגמרא לישנא אחרינא שאינו בדפוס והאיכא דאמרי של אותו הלישנא אחרינא דלא קאי בקשיא כדקאי האיכא דאמרי דלישנא קמא דבגמרא בדפוס ראיתי להעתיקו

כאן אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה לא שנו דפליגי אלא לפני כפרה דרבנן (הגהה כך הלשון בפירוש הרגמ"ה ז"ל) סברי האי ולד הוי מותר אשם וירעה ויפלו דמיו לנדבה ור' אלעזר סבר לנדבת יחיד אזיל אבל לאחר כפרה כיון דהאי זכר הוא וחזי להקרבה קסברי דיקרב עצמו עולה ופרכינן והא תני רב חנינא לסיועי לריב"ל דאמר ולד ראשון קרב ולד שני אינו קרב והאי ולד שני הוא דתמורה קרי ולד הואיל ומכח אחר קאתי אלא אימא יביא בדמיו של ולד שני עולה הואיל ואיכא שם עולה ע"כ. ואיתא להאי לישנא אחרינא בפירוש הרגמ"ה ז"ל וכמו שרמזתי אבל בפירוש רש"י ז"ל ליתיה:

ור' אלעזר אומר יביא בדמיו עולה בדמיו אין אבל גופו לא אמרינן דיקרב עולה ואע"פ שמקריבה לעצמו אבל גזרה לאחר כפרה שנתכפר באחר אטו לפני כפרה דאי שרית ליה השתא טעי ואי מיצטריך ליה עולה נמי קודם כפרה מקריב ליה להאי והדר מייתי אחר לאשם ואי אפשר לשנות זבח לזבח אחר כל זמן שעומד לשמו הכי מפרשינן ליה התם בפסחים פרק אלו דברים (פסחים ע"ג:)

משנה ד

והלא אף הנדבה עולה היא בניחותא דפרושי קא מפרש מאי בינייהו ובת"כ פרשת ויקרא פ' ששי איכא נמי פלוגתא אחריתי בין ר' אליעזר וחכמים דומה לזו ואיתא נמי התם להאי והלא אף הנדבה וכו':

עבודתה ועורה בפרק הגוזל עצים (בבא קמא דף ק"ט ע"ב) פירש רש"י ז"ל אברייתא דמייתי התם עבודתה שכר עבודתה דהיינו בשרה. וביד פ"ג דהלכות מעשה הקרבנות סימן ז':

ואע"פ שכהן כלומר ואפילו הוא כהן רש"י ז"ל משמע מתוך פירושו ז"ל דלא הוה גריס שהוא כהן:

משנה ה

תמורת הבכור והמעשר בזבחים ר"פ ב"ש (זבחים דף ל"ז.) ובפ' שני דבכורות דף ט"ז. והרא"ש ז"ל ס"פ כל פסולי. וביד רפ"ג דהלכות תמורה וסימן ב':

ויאכלו במומן לבעלים דתמורת בכור ומעשר אינה קריבה כלל אפילו תמימים ויליף לה שם בזבחים בדף ל"ז לר' יוסי הגלילי מדכתיב גבי בכור מיעוטא לשון רבים קדש הם הם קרבין ואין תמורת בכור ומעשר ופסח קרבה דר' יוסי הגלילי אית ליה דכל לשון רבים דכתיב גבי בכור את דמם תזרוק על המזבח ואת חלבם תקטיר קאי ללמד על מעשר ופסח דבעי מתן דמים ואימורים לגבי מזבח כבכור והם לשון רבים למעוטי תמורתן ולר' ישמעאל דמוקי ליה בברייתא לכוליה קרא אבכור ולשון רבים דכתיב בקרא קאי אבכור

שור ובכור כשב ובכור עז דכתיב ברישיה דקרא תמורת מעשר יליף ג"ש עברה עברה מבכור דאינה קריבה ופסח נמי התם דריש לה מאם כשב דכתיב גבי שלמים אם יתירה לרבות תמורת הפסח אחר הפסח שתקרב שלמים:

שכל הקדשים נמכרין באיטלים וכו' אם הוממו נמכרין באיטליז שהנאתם להקדש וקפצו עלייהו זביני ונמכרין ביוקר:

ונשחטים באיטליז תוספות פרק התערובות דף ע"ה:

ויש להם פדיון שם תוספות ז"ל. ובגמרא בפ"ק דמכלתין דף ה'. ופירוש ויש להם פדיון לשאר קדשים להוציאם לחולין להגזז ולהעבד. ולתמורותיהן נמי פדיון לאחר שהוממו:

חוץ מן הבכור ומן המעשר שאע"פ שהוממו אינו יכול להוציאם מקדושתם דבבכור כתיב לא תפדה ובמעשר כתיב לא יגאל ותמורתם נמי אין לה פדיון. ופשוט הוא שצריך להעביר הקולמוס על החלוקה שהיא יתירה וכפולה במשנה:

ובאין מחו"ל לארץ שאר קדשים כדאמרינן במנחות רפ"ח כל קרבנות הצבור והיחיד באין מחו"ל לארץ חוץ מן הבכור ומן המעשר שאינם באים לכתחלה מחו"ל אבל אם באו תמימים יקרבו בעלי מומין יאכלו במומן לבעלים בכור לכהן ומעשר לישראל ובגמ' פריך עלה דמתניתין ורמינהי דתנן בס"פ בתרא דמסכת חלה בן אטיטס העלה בכורות מבבל ולא קבלו ממנו ומשני רב חסדא דמתניתין ר' ישמעאל היא וההיא דשלהי חלה ר' עקיבא היא דתניא ר' עקיבא אומר יכול יעלה אדם בכור מח"ל לארץ בזמן שבית המקדש קיים ויקריבנו ת"ל ואכלת לפני ה' אלהיך מעשר דגנך ותירושך ויצהרך ובכורות בקרך וצאנך ממקום שאתה מעלה מעשר דגן משם אתה מעלה בכור וממקום שאי אתה מעלה מעשר דגן אי אתה מעלה בכור ור' ישמעאל דריש לקרא לדרשא אחרינא. וכתבו תוס' ז"ל דמ"מ בדיעבד יקרבו דמפיק ליה מדרשא דספרי דכתיב רק קדשיך אשר יהיו לך תשא ובאת מכאן שמביאים קדשים מח"ל לארץ יכול אף בכור ומעשר כן ת"ל רק והיינו דוקא לכתחלה הוא דאימעוט דבהא איירי ביה קרא דכתיב תשא ובאת והיינו לכתחלה ע"כ. ועיין במ"ש שם סוף חלה במה שתירץ הירושלמי. ופסק ההלכה כר' עקיבא דתמימים לא יקרבו וכמו שכתב רעז"ל. ואיתה להאי בבא דאם באו תמימים בפ"ק דב"ק דף י"ב וכתבו שם תוספות ז"ל דקצת היה נראה לגרוס ר' ישמעאל דהתם פריך אמתניתין שאמרה יקרבו מבן אטיטס שהביא בכורות מבבל ולא קבלו ממנו ומשני שהמשנה כר' ישמעאל ודבן אטיטס כר' עקיבא ע"כ. פירוש שבמקום ר"ש דגרסינן במתניתין גרסינן ר' ישמעאל. ואיתא נמי בפ"ק דמכלתין דף ח'. והתם נמי קתני ר' שמעון וכתוב שם בגליון דנקט התם לאוקומי מתניתין דכתם וברייתא דהתם כר"ש ולא נקט ר' ישמעאל משום

דר"ש נזכר במשנה הכא ע"כ וכן נראה שתרצו תוספות ז"ל ג"כ שם פ"ק דב"ק. ודוק במ"ש לעיל רפ"ק. וביד פ"א דהלכות בכורו' סימן ה':
אר"ש מה טעם אין בכור ומעשר באין מח"ל לארץ שהבכור והמעשר יש להם פרנסה וכו'. פרנסה תקנה כעין דאמרינן בעלמא פרנסת הארון רש"י ז"ל בכתיבת יד:
אע"פ שנולד לו מום נוסחא אחרינא אע"פ שנולד להן מום:

פרק ד

משנה א

ולד חטאת וכו' ירושלמי דפסחים פרק מי שהיה טמא ודיומא פ' שני שעירי. ובגמרא בעי מ"ש דלא תני להו לכולהו חמש חטאות בהדי הדדי אלא מפסיק בין תלת קמאי לתרי בתראי ומשני רישא פסיקא ליה דלעולם מתות ואפילו לא כפרו הבעלים סיפא לא פסיקא ליה. והדר פריך למה ליה למתנייה להא מתניתין תרי זימני הכא גבי תמורה והתם במעילה רפ"ג ומשני תנא הכא תמורה ואיידי דתנא תמורה תנא נמי מעילה אגב גררא ואיידי דתנא גבי מעילה מועלין ואין מועלין תנא נמי התם תמורה אגב גררא. וביד כוליה פירקין רפ"ד דהלכות פסולי המוקדשין וסימן א' וסימן ב' ג' ד' ובפ"ג דהלכות מעילה סימן ד':
ושאבדה ונמצאת בעלת מום רבא מפרש בגמרא דהאי ושאבדה עולה לכאן ולכאן כמו שפירש רעז"ל וצריכא ליה למותני אבדה גבי בעלת מום דאי תנא אבדה גבי שעברה שנתה ה"א התם הוא דמהניא ליה אבדה להביאה למיתה משום דלא חזיא למילתיה פירוש להקרבה דאפילו קודם אבדה אינה ראויה להקרבה דבת שנתה כתיב וזו עברה שנתה ופסול הגוף אבל בעלת מום דאי לאו מומא חזיא אימא לא תיהני ליה אבדה להביאה למיתה. ואי תנא גבי בעלת מום ה"א התם הוא דמהניא ליה אבדה משום דלא חזיא להקרבה בשום קרבן אבל עברה שנתה דחזיא להקרבה בשאר קרבנות אימא לא תיהני לי' אבדה צריכא:
אם משכיפרו מצאתי מוגה אם כפרו והנאני הרבה וכן מוכח מפירוש רש"ו ז"ל וז"ל על משנתנו שנמצה מוגה בכתיבת יד אם כפרו הבעלים אחרי כן באחרת תמות ואפילו לרבנן דאמרי לקמן ופליגי עליה דרבי דאין חטאת מתה אלא שנמצאת לאחר שכפרו הבעלים בהא מודו הואיל ואיכא תרתי לריעותא דאבדה ונמצאת בעלת מום ועוד דבעלים כפרו באחרת לאחר שנמצאת ודחו לה בידים דלא רצו לכפר בה בהא ודאי מודו דלמיתה אזלא ולהכי נקט בעלת מום דאי תמימה הואיל ונמצאת קודם כפרה אפילו

כפרו הבעלים שוב באחרת רועה דכי גמירי הלכה למשה מסיני דלמיתה אזלא היכא דנמצאת לאחר כפרה דהויא לה דחוייה לגמרי ע"כ וק"ק לפירושו דכיון דבעלת מום נמצאת היכי מצי לפרושי דדחו לה בידים דלא רצו לכפר בה:

חמש חטאות המתות סימן להם ו'ת'מ'נ'ע' ו'לד חטאת. ת'מורת חטאת. מ'תו בעליה נ'תכפרו בעליה באחרת. ע'ברה שנתה. בפירוש רעז"ל ואפילו לרבנן דפלי'גי עליה דרבי וכו'. אמר המלקט כן פירש רש"י ז"ל כמו שכתבתי אבל תוספות ז"ל כתבו דלא נהירא דמשמע לפירושו דרבוי ריעותא מביאין אותה למיתה ואדרבא סוגיא דשמעתין משמע דרבוי ריעותא מביאין אותה לידי רעיה דאמר רבא בגמרא אבודת לילה לאו שמה אבודה פירוש ואינה מתה אלא רועה ועוד וכו' ועוד וכו' לכך פירשו הם ז"ל דלכך נקט בעלת מום לרבותא דמהו דתימא הואיל ואית בה ריעותא כ"כ דאבודה ובעלת מום הויא לה כאבודת לילה ורועה קמ"ל דאפ"ה מתה ע"כ. וז"ל הגליון אצריכותא שכתבתי לעיל וי"ס גורסין אי תנא עברה שנתה התם מהניא אבודה משום דחזיא להקרבה בשאר קרבנות ומהניא אבודה למות דל"ד לאבודת לילה דלאו שמה אבודה משום דהתם האבודה לא מהניא מידי דבלאו הכי אין קריבה בלילה דאין שום קרבן בלילה קרב אבל עברה [שנתה] ראוי בשאר קרבנות ואי תנא בעלת מום התם מהניא אבודה למות ול"ד לאבודת לילה משום דאי לאו מומא חזיא למילתיה מיד אבל עברה [שנתה] דלא חזיא למילתיה אימא לא קמ"ל ולפי הך גירסא משמע כפירוש דפירשנו במתניתין דרבוי ריעותות מביאן לרעייה ע"כ:

ואם עד שלא כפרו הבעלים וכו' כלומר כל זמן שלא כפרו הבעלים שלא רצו להתכפר באחרת ותרעה קאי אעברה [שנתה] דוקא דאי אאבדה ונמצאת בעלת מום הא מסאבא וקיימא רש"י ז"ל. ובפסחים פרק מי שהיה טמא (פסחים דף צ"ז) מוכח דר"ש ס"ל דחמש חטאות מתות בכל ענין וכתבו שם תוספות ז"ל דיש לדקדק כן מדקתני בפרק שני דתמורה בברייתא ר"ש אומר חמש חטאות מתות ולד חטאת ותמורת חטאת וכו' ולא מפליג כדמפליג בריש ולד חטאת במתניתין באבדה בין כפרו הבעלים ללא כפרו ואיהו לא מפליג לא בהא ולא באחריני משמע דבכל ענין קאמר עכ"ל ז"ל. ועיין בספר קרבן אהרן ספ"ז דפ' ויקרא דדבורא דחטאות. ושם בפ' שמיני רפ"ד תניא מנין לרבות חמש חטאות מתות ת"ל ממעלי הגרה טמא. וע"ש בפירוש בספר קרבן אהרן שכתב שם ובגמרא דבכורות פ' שני דף ט"ז פריך דלמה לי קרא דחמש חטאות מתות ותרצו דאיצטריך קרא ואיצטריך הלכתא דאי מקרא ה"א דטמא דאמר ירצה לרעייה ונפרש קרא דה"ק יש לך סימני טהרה שצריך אתה להניחו עד שיטמא ויהיה טמא ולזה איצטריך

הלכתא למיתה ואי מהלכתא ה"א דאי עבר ואכל מה' חטאות מתות איסורא עביד אבל לא עבר על לאו להכי אתא קרא ליתן בהן לאו ואיבעית אימא וכו' ע"ש:

משנה ב

והקריב והפריש צריך למחוק מלת והפריש. ואיתה להאי בבא בתוספת פ' שני שעירי (יומא דף ס"ה:)

ואח"כ נמצאת הראשונה תמות. דכי בעינן תרתי לריעותא היכא דנמצאת ואח"כ כפרו הבעלים:

משנה ג

בפירוש רעז"ל וכל הנך אליבא דרבי דאמר וכו'. אמר המלקט ובגמרא פריך מאי קמ"ל דפליגי רבי ורבנן בהדיא קתני לה בסיפא ומשני ה"ק דבר זה מחלוקת רבי ורבנן פירוש הך סיפא דקתני לפלוגתא בהדיא הא קמ"ל דהנך באבי דלעיל דפליגי אהדדי חדא רבי וחדא רבנן דרישא דקתני והקריב אחרת דשמעת מינה הא לא הקריב אחרת תחתיה רועה רבנן היא דאמרי אבודה בשעת הפרשה רועה:

והרי שתיהן בעלת מום לשון הרמב"ם ז"ל בפ"ד דהלכות פסולי המוקדשין היו שתיהן בעלי מומין ימכרו שתיהן ויביא מדמיהם חטאת והשאר יפלו לנדבה ע"כ אכן בתלמוד במשנה זו הבבא חסרה והוגהה ע"י הרב ר' בצלאל אשכנזי ז"ל ושם כתוב בעלת מום וצריך לפרש והרי כל א' משתיהם בעלת מום:

המפריש חטאתו ואבדה והפריש וכו' והרי שתיהן תמימות פרק התודה דף פ'. אחת מהן יקריב חטאת כצ"ל. ועיין בת"כ פ' ויקרא רפי"א דדבורא דחטאות:

וחכמים אומרים אין חטאת מתה וכו' עיין בירושלמי דפסחים פ' מי שהיה טמא דתני התם רבי אומר אין חטאת מתה וכו' וכן הוא ג"כ בירושלמו כתיבת יד:

משנה ד

והרי היא בעלת מום בשעת שחיטה נמצאת בעלת מום מוכרה והיא חולין ויביא בדמיה אחרת הרגמ"ה ז"ל. ואיתה למתניתין בפרק כל פסולי דף ל"ג בתוספת המוגהים. ומפרש בגמרא טעמא דר' אלעזר בר' שמעון משום דפסולי המוקדשין אלימי למיתפס פדיונם:

פרק ה

משנה א

כיצד מערימין וכו' פ"ק דמכלתין ד"י. וביד בפ"ד דהל' תמורה סי' י"ב י"ג:

מה שבמעיה של זו אם זכר עולה. מפ' בגמ' דדוקא נקיט עולה הואיל וכליל היא שרי לשנויי קדושת בכורה לקדושתה דלא נחתא מקדושתה אבל שלמים דקדושה קלה היא לא דנחתי מקדושתייהו דאין קדושתם מרחם כבכור ואע"ג דאסור להקדיש מחוסר זמן אעפ"כ קודם שנולד מותר להקדישו ויליף ליה בגמרא מקרא דכתיב אשר יבוכר משנתבכר אי אתה מקדישו אבל אתה מקדישו בבטן ויליפינן קדשים מבכור. וביד כולה מתניתין עד סוף סימן ב' ספט"ו דהלכות מעשה הקרבנות:

משנה ב

והשנייה תמכר לחייבי שלמים ודמיה חולין כך צ"ל:

ילדה טומטום וכו' ר"פ מי שמת ותוספות פ' המזבח מקדש (זבחים דף פ"ד) ודפ' יוצא דופן (נדה דף מ"א:)

רשבג"א אין קדושה חלה עליהם. ואפילו אמציעתא נמי קאי דהוי ולדות קדשים ואפילו קדושת אמן אינה חלה עליהם דהא סתם קדושה קאמר דסבר ולדות קדשים בהויתם הם קדושים דאי ס"ד ממעי אמן אמאי אין קדושה חלה עליהן הא תפסתינהו קדושתא דאימייהו משעת התחלת יצירתם כל פורתא ופורתא קדיש אלא ש"מ ולדי קדשים בהוייתם הם קדושים וכולה מתניתין רשב"ג היא כן פירש רש"י ז"ל סוגיית הגמרא וגם הר"י ז"ל בגליון וז"ל והה"נ דמרישא דאם נקבה שמעינן דבהוייתם הם קדושים כדפירש הקונטרס ע"כ. וכן פירשו ג"כ תוספות המוגהים. ופשוט הוא דה"ה דקאי נמי אריש פירקין גבי בכור דמיירי בבהמת חולין וכמו שכתב הרב נמוקי יוסף ז"ל שהעתקתיו ר"פ מי שמת. ואיתה בתוספות פ' בתרא דזבחים דף קי"ד ודפרק על אלו מומין (בכורות דף מ"ב:)

משנה ג

האומר ולדה וכו' תוספות פ"ק דמכילתין דף י'. בראש פירוש רעז"ל צריך להיות האומר על בהמת חולין מעוברת ולדה של זו עולה והיא שלמים וכו'. עוד שם וכי הדר ואמר ולדה עולה הוי הולד שלמים. אמר המלקט ואינו יכול לשנות לולד לקדושה אחריתי והכא לא שייך למימר בהוייתם הם קדושים ולא במעי אמן דכי אמרינן בהוייתם ולא במעי אמם ה"מ בהקדישה ולבסוף נתעברה. וכתבו התוספות דא"כ הא דאמר לעיל ואם נקבה זבחי שלמים ואוקימנא לה בבהמת קדשים צ"ל דמיירי בהקדישה ואח"כ נתעברה ע"כ. וכתב הר"ר יהוסף ז"ל הואיל ואי אפשר וכו' ס"א אע"פ שאפשר וכו' ונ"ל שר"ל שאי אפשר וכן מצאתי בס"א שאי אפשר וכן נ"ל עיקר עכ"ל ז"ל. ובגמרא דייקינן מדקתני ה"ז ולד שלמים ולא קתני הרי הולד עצמו שלמים ש"מ דמחמת אימי' הוא דנחתא ליה

קדושה ולא מחמת נפשיה ור' יוחנן דס"ל דמחמת עצמו קדוש ולא מחמת אמו תני ולד הרי זה שלמים וכן אמר רב לתנא תני הרי הולד זה שלמים. ומ"מ איתותב ר' יוחנן מחדא ברייתא אע"ג דבתר הכי אמרינן דתנאי היא. וביד רפט"ו דהלכות מעשה הקרבנות:

משנה ד

הרי זו תמורה עולה תמורת שלמים כצ"ל תמורת שלמים בלא ויו וכמו שפי' רעז"ל. ואיתא בפ"ד נדרים דף כ"ו במפרשים אשר שם ובגמרא פ' נערה המאורסה (נדרים דף ס"ט) ובפרק מרובה (בבא קמא דף ע"ג) ובפרק קבלה דף ל'. ובירושלמי פ"ז דדמאי. בסוף פירוש רעז"ל צריך להיות ובהכי עסיקינן כגון שהיו לפניו עולה ושלמים וכו'. וביד ס"פ שני דהלכות תמורה:

משנה ה

הרי זו תחת זו וכו' ה"ז תמורה בגמ' פריך למימרא דתחת לישנא דאתפוסי בתמורה הוא ורמינהי קדשי בדק הבית אמר חליפת זו תמורת זו לא אמר כלום דלשון תמורה הן ואין קדשי בדק הבית עושים תמורה תחת זו מחוללת על זו דבריו קיימין ויצא ההקדש לחולין וזה נכנס תחתיו שקדשי בדק הבית נפדין אפילו תמימין אלמא תחת לישנא דאחולי הוא ותירץ אביי דתחת משכחת ליה לישנא דאתפוסי ולישנא דאחולי לישנא דאתפוסי דכתיב ואם תחתיה תעמוד הבהרת עמדה במקומה והיינו דומיא דאתפוסי שההקדש עומד. דאחולי דכתיב תחת הנחושת שגזלו אביא זהב במקומו הואיל וכך לא מסרו הכתוב אלא לחכמים דידעי למימר היכא הוי תחת אתפוסי והיכא הוי חלול הלכך גבי קדשי מזבח דעבדין תמורה לישנא דאתפוסי הוא גבי קדשי בדק הבית דלא עבדין תמורה לישנא דאחולי הוא אמר רבא אפילו בקדשי מזבח משכחת לה לישנא דאחילי הוא כגון שהיה הקדש בעל מום והכי ס"ל לרבא אם היה הקדש בעל מום דקתני מתני' משמע נמי ארישא. אמר רב אשי אפילו בבעל מום נמי משכחת לה לישנא דאחולי ומשכחת לישנא דאתפוסי שאם הניח ידו אקדש ואמר זו תחת זו אידך דחולין ודאי לאחולי נתכוון וחול הוי ושל חולין נתקדשה וזו יצתה מקדושתה ואם הניח ידו על של חולין ואמר זו תחת זו אתפוסי הוא דקדש בעל מום עושה תמורה ואי הוה בעי האי לאחולי הוה מנח ידיה על ההיא דקדש:

ואם היה הקדש בעל מום פרק הזהב (בבא מציעא דף נ"ז:)

וצריך לעשות לו דמים שתהא אותה של חולין שוה כאותה של הקדש שהוא מחלל עליה ולא יתאנה ההקדש ומדרבנן הוא: וביד פ"ז דהלכות ערכין סימן ז' ח' ט'. ובר"פ שני דהלכות תמורה:

משנה ו

הרי זו תחת חטאת ותחת עולה לא אמר כלום גמרא אמר רב מתניתין דקתני לא אמר כלום דלא כר"מ דאי ר"מ הא אמר אין אדם מוציא דבריו לבטלה גבי המעריך פחות מבן חדש אמר אדם יודע שאין ערך לפחות מבן חדש וגמר ואמר לשם דמים ונותן דמיו כמה שהוא ראוי לימכר דאין אדם מוציא דבריו לבטלה והכא נמי גם כן משום בהמה שיש לו בבית אמר. אי נמי איכוון לאקדושה קדושת דמים. וכתבו תוס' ול ועוד י"מ דקאי אהא דקתני אם אמר על בהמה טמאה ועל בעלת מום הרי אלו עולה לא אמר כלום והיינו דלא כר"מ דכיון דאין אדם מוציא דבריו לבטלה דעתיה לומר הרי אלו לעולה וגמר ואמר לשם דמים ע"כ:

הרי אלו לעולה ימכרו ויביא בדמיהן עולה. בגמ' דייק טעמא דבהמה טמאה ובעלת מום דלא חזיין ליקרב מש"ה לא בעיין מומא פירוש לרעות עד שיפול בהן מום דהא מסאבי וקיימי הא מפריש נקבה לאשם או לעולה בעיין מומא הואיל וחזיין להקרבת שלמים ומתניתין דלא כר"ש דתנן לעיל פ"ג המפריש נקבה לאשם תרעה עד שתסתאב וכו' רש"א תמכר שלא במום וללישנא אחרינא דאיכא בגמרא דדייק בגוונא אחרינא מתני' דלא כר"ש בן יהודה וה"ג ליה ללישנא אחרינא בגמרות כתיבת יד טעמא דאמר על בהמה טמאה ועל בעלת מום אבל אמר על נקבה דחזיא לשלמים מגו דקדישא קדושת הגוף לשלמים קדיש גופה נמי. פירוש הרגמ"ה ז"ל אם אמר על נקבה הרי זו לעולה קדושה קדושת הגוף לעולם מגו דחזיא לגופה לשלמים ע"כ. מאן תנא אמר רב יהודה אמר רב דלא כר"ש בן יהודה דתניא ר"ש בן יהודה אומר משום ר"ש אף לעולתו אין עושה תמורה דלית ליה מגו ולית ליה נמי משום דשם עולה על אמו. ועיין במ"ש לעיל פ"ג סימן ג' ובפ"ד דשקלים סימן ז'. וביד פט"ו דהלכות מעשה הקרבנות סימן ו':

הרי אלו לעולה ימכרו ויביא בדמיהם עולה תוספות פ"ק דמכילתין דף ז' כתבו דצריך לומר דלקי משום מקדיש בעלת מום למזבח אפילו שֻׁכִּיוַן לדמיו למאן דסבירא ליה התם הכי:

פרק ו

משנה א

כל האסורין לגבי מזבח אוסרין כל שהן. מאי דקשה אמתניתין מההיא דריש פ' התערובות כתבתיו שם בארך בס"ד כפי הסוגיא דהתם ודהכא:

טרפה כגון שניקב הושט ואח"כ הבריא העור עליו ואח"כ נתערבה באחרות הרגמ"ה ז"ל. ועיין במ"ש ר"פ התערובות. ותלתא קראי אית בגמרא למעוטי טרפה לגבוה חד לטרפה ממעי אמה וחד לנטרפה ואח"כ הקדישה וחד לאפילו הקדישה ואח"כ נטרפה דאסורה לגבוה:

זה וזה מותרין באכילה תוספות ר"פ התערובות. וביד ברפ"ה דהל' עבודה זרה ובפ"ג דהל' איסורי מזבח סי' ו' ז' י"ב ובפ"ד סי' ו'. ובטור י"ד סוף סימן קמ"ה:

משנה ב

איזהו אתנן וכו' פ"ד דהלכות איסורי מזבח סי' ח' י' י"א. בפירוש רעז"ל אבל אתנן של ישראלית פנויה אינו פסול לגבי מזבח. אמר המלקט דלא כר' אלעזר:

וכן האומר לחברו וכו' אית דל"ג מלת וכן. וכן בפיסקא בגמרא ליתה ואי גרסינן לה צריך לומר דאחכמים קאי ודוחק:

ותלין שפחתך אצל עבדי בגמרא פריך והא שפחה לעבד מישרא שרי פירוש רש"י ז"ל ואמאי קאמרי רבנן דהוי אתנן הא ליתא תנא דאסר אתנן המותרת אלא ר' אלעזר לחודיה ע"כ ותירץ רב הונא מאי אצל עבדי אצל עצמו קאמר ועבד היינו אבר תשמיש ולשון נקייה נקט ודחי לה ומתרץ לה שמואל בר יצחק מאי דפירש כבר רעז"ל. ופירש רש"י ז"ל שפחה לעבד מישרא שריא דכתיב כי משנה שכר שכיר עבדך שש שנים שעבדך בין ביום בין בלילה שהוליד לרבו בנים משפתתו שאם יש לו אשה ובנים רבו מוסר לו שפחה כנענית בעל כרחו של עבד דגזירת הכתוב היא אם בעל אשה הוא וכתיב בתריה אם אדומו יתן לו אשה ע"כ. ופירוש הרגמ"ה ז"ל אין לו אשה ובנים אין רבו מוסר לו שפחה כנענית משום דכתיב אם בגפו יבא שלא היה לו אשה בגפו יצא שלא ימסור לו שפחה כנענית ואם מסר לו שאמר לחברו הילך טלה זה ותלין שפחתך אצל עבדי זהו אתנן דהוי אסור דהא לא היה לו אשה ובנים ע"כ. ואיתה בתוספת פרק מרובה (בבא קמא דף ע') ושם וגם הכא במשנה. בגמרא כתיב ר"מ במקום רבי ונראה ששם הוא שנפל טעות וכן ג"כ מחק מלת מאיר מן המשנה אשר בתלמוד הר"ר בצלאל אשכנזי ז"ל:

משנה ג

איזהו מחיר כלב האומר לחברו הילך טלה זה וכו' כך צ"ל. ובגמרא פריך בלישנא אחרינא שבכתיבת יד אימא מאי מחיר כלב אתנניה דכלב ומשני א"כ ניכתוב קרא אתנן זונה וכלב והדר פריך ואימא אתנן זונה ומחיר כלב ויו דומחיר מוסיף על ענין ראשון ובין חליפין ובין אתננו אסור ומשני גם שניהם כתיב שניהם שנים ולא שלשה שהן אתנן

זונה ואתנן כלב ומחיר כלב דהיינו חלופי כלב. ועיין בתוספת דבפרק מרובה (בבא קמא דף ע') וגם דבפרק הפועלים דף צ"א:

וכן שני שותפים וכו' פרק מעשר בהמה (בכורות דף נ"ז.) ואיתא בפירוש הר"ן ז"ל דבנדרים ר"פ השותפים. בפירוש רעז"ל והנך כולהו לישתרו כתבו התוספות ז"ל פירוש מטעם ברירה והשתא ניחא לפירוש ר"י דפסק הלכתא בכוליה תלמודא דיש ברירה אבל לר"ת דפסק הלכתא דאין ברירה היכי פריך כ"כ בפשיטות ואידך לישתרו ויש לומר משום דאיכא תנאי דאית להו ברירה פריך ליה ממתניתין דלא כותיהו מיתוקמא. ויש לתמוה דהכא משמע שאם איסור מעורב בהיתר נוטל האיסור וסומכין על ברירה לומר שזה הוא האיסור שנסתלק וכן בההיא דהלוקח יין מבין הכותים אומר שני לוגין שאני עתיד להפריש הרי הן מעשר וסומך על ברירה ולומר שזהו החולין שהוא שותה וכן ההיא דשלשה שלקחו קניהן בשותפות ומתה אחת מהן דפריך תלמודא בפשיטות במסכת יומא ונישקול ד' זוזי ונישדינהו ואידך לישתרי משום ברירה וא"כ בכל איסור המעורב בהיתר נסמוך אברירה ונשקול כשיעור האיסור ואידך לישתרו וכן זבחים שנתערבו בשור הנסקל דאמר ימותו ואמאי נהי דב"ח חשיבי ולא בטלו מ"מ נשקול חד מינייהו ואידך לישתרו ואומר מורי הרמ"ר ז"ל כלל גדול בדין זה דודאי כל דבר שהוברר האיסור מתחלה ואת"כ נתערב בהיתר לא סמכינן אברירה כיון שתערובתו היה באיסור אבל הני תערובתם בהיתר כי האיסור לא היה מבורר קודם תערובתו ולאחר התערובות נולד האיסור אז סמכינן אברירה ע"כ. ומפרש [רש"י ז"ל] בגמ' בלישנא אחרינא לשון ירוש' כגון דשוי כל חד וחד מאותן שכנגדו ארבעה זוזי ופלגא חומש דזוזא דהוו להו בין כולהו מ"א ואותן שעמו לא שוו כל חד אלא ד' זוזי דהוו ל"ו זוזי וכלבא שוי חמשא והוו מ"א נמצא בתשעה מעשרה שכנגדו בכל אחד חצי חומש מדמי הכלב והעשירי כולו כנגדו ע"כ:

שעם הכלב מותרין:

אתנן כלב ומחיר זונה הרי אלו מותרין שנאמר שניהם שנים ולא ארבעה וכו' כך צ"ל. ואיתה בפרק הבא על יבמתו (יבמות דף נ"ט) ובסוטה פרק ארוסה (סוטה דף כ"ו.) ופירוש אתנן כלב הילך טלה זה ותלין כלבתך אצלי או הילך טלה זה והבעלי לכלבי:

מחיר זונה שהחליף טלה בזונה וקנאה לשפחה באותו טלה:

ולדותיהן דמחיר ואתנן. וביד פ"ג דהלכות איסורי מזבח סימן י"ב ובפ"ד סימן ט"ז י"ז י"ח. ועיין בספר הלבוש דאבן העזר סימן ו' סעיף ט' וכתוב בספר לקח טוב פי כי תצא דף קמ"ה הן ולא ולדותיהן הן ולא שנוייהן שאם נתן לה כספים ולקח בהן קרבן כשר

וכן אם נתן לה חטים ועשאן סלת זתים ועשאן שמן כשרים שכבר נשתנו וכן נשתנה המחיר כגון שהחליף כלב בחטים ועשאן סלת ה"ז מותר ומלת גם אייתר ואמרו בגמרא גם לב"ה קשיא דב"ש דרשי גם לרבות שנוייהן שהם אסורין וב"ה ממעטי ליה הם ולא שנוייהן כדאמרן ואפשר לומר דב"ה יפרשו מלת גם כמו שפירש הרמב"ן ז"ל כי המחיר אינו נראה תועבה כמו האתנן כי בו נעשתה תועבת הזמה אמר שגם שניהם יתעב ה' וכמוהו מצדיק רשע וגו' תועבת ה' גם שניהם או טעמו שהזהיר כבר על פסולי הקרבן במומין ואמר לא תזבח לה' אלהיך וכו' כי תועבת ה' אלהיך הוא והוסיף כאן לומר כי גם האתנן והמחיר שגופם תמים גם הם תועבת ה' כמותם עכ"ל ז"ל:

משנה ד

נתן לה כספים ירושלמי ספ"א דבכורים ודפסחים פרק האשה דף ל"ו ע"א:

הרי אלו מותרין פירוש מותר לקנות מהם בהמה למזבח. ובגמרא כתיבת יד מ"ט אתנן כתיב ולא כתיב באתנן זונה ועוד היינו חלופיהן וולדותיהן ופירוש הרגמ"ה ז"ל ולא כתב באתנן כלומר מה שלקוח מאתנן. ועוד אי אמרת מה שלקחה בהמה באתנן אסורה א"כ היינו ולדותיהן שבאו מן אתנן ומתניתין קתני ולדותיהן מותרין דאמר קרא הן ולא ולדותיהן ע"כ:

נתן לה מוקדשין בבלי פסחים פרק האשה דף צ' ברייתא קרובה ללשון מתניתין מסיים בה התם וגם בגמרא דהכא ויהיו מוקדשין אתנן ומחיר חל עליהם מקל וחומר ומה עופות שאין המום פוסל בהן אתנן ומחיר חל עליהם מוקדשין שהמום פוסל בהם אינו דין שיהא אתנן ומחיר חל עליהם ת"ל לכל נדר להוציא את הנדור ופרכינן טעמא דמעטינהו קרא הא לא מעטינהו קרא ה"א כי יהיב לה מוקדשין חל אתנן ומחיר עליהם והא לאו ממוניה הוא וקיימא לן אין אדם אוסר דבר שאינו שלו ומשני רב הושעיא בממנה על פסחו ורבי היא דתניא ואם ימעט הבית מהיות משה החייהו רישה מכדי אכילה ולא מכדי מקח פירוש מכדי אכילה שאם אין לו עצים לצלותו יתן לשכנו חלק בו ויקח דמי עצים ממנו ולא מכדי מקח שאם רוצה לעשות סחורה ונתמעט ביתו מכדי אותו מקח אין לו למנות אחרים על פסחו כדי ליטול מעות לסחורה ורבי אומר אף מכדי מקח שאם אין לו ממנה אחרים על פסחו ועל חגיגתו ומעותיו חולין שעל מנת כן הקדישו ישראל את פסחיהם. והתם בפסחים אי לאו ר' אושעיא בעא אביי לשנויי דהאי ברייתא ר' יוסי הגלילי היא דאית ליה קדשים קלים ממון בעלים הן כדי לאוקומי ההיא ברייתא אחרינא דהתם כרבי ולחלק בין הפריש פסח להפריש מעות לפסח דבפסח לא משייר איניש ובמעות ודאי משייר איניש שאם רצה ליתנם במתנה כדאיתא התם. בפירוש רעז"ל דדרשינן שניהם

ולא שנוייהם ע"כ. אמר המלקט כבית הלל דלבית שמאי גם לרבות שנוייהם ולבית הלל גם קשיא דלא מרבו מיניה מידי. עוד בפירושו ז"ל צ"ל נתן לה מוקדשין כגון הפריש טלה לפסחו ולאחר זמן זמן אמר לזונה הבעלי לי והמני על פסחי באתננך וכו'. וקצת ממתניתין מייתי לה בירושלמי דבכורים פ' שני דף ס"ד:

שהיה בדין וכו' בת"כ פרשת ויקרא גבי פסוק מן העוף מייתי לה בשם ר' שמעון אגב גררא לדעת הראב"ד ז"ל:

חל עליהם כצ"ל. וביד שם פ"ד סימן ט"ו:

משנה ה

כל האסורין לגבי המזבח תוספות פ' כל שעה (פסחים דף כ"ז) ובגמרא פרק אין מעמידין (עבודה זרה דף כ"ד) ובפרק כל הצלמים (עבודה זרה דף מ"ו:)

ולדותיהן מותרין בגמרא תני עלה ור' אליעזר אוסר ואמר רב הונא בר חיננא מחלוקת שעיברו ולבסוף נרבעו דר"א סבר עובר ירך אמו ורבנן סברי לאו ירך אמו הוא אבל נרבעו ולבסוף עיברו ד"ה מותרין דכ"ע ס"ל דזה וזה גורם מותר ורבא אמר רב נחמן מחלוקת שנרבעו ולבסוף עיברו דר"א סבר זה וזה גורם אסור ורבנן סברי זה וזה גורם מותר אבל עיברו ולבסוף נרבעו ד"ה אסורין דהיא וולדה נרבעו והקשו תוס' ז"ל שם פ' כל שעה לרב הונא בר חיננא הא תניא בברייתא שכתבתיה בפרק כל הצלמים סימן ט' דשמעת מינה דבכיליה תלמודא ס"ל לר' אליעזר זה וזה גורם אסור: בפירוש רעז"ל דלאו מגופיה קרבי אלא מאוירא קרבי פירוש ולד במעי בהמה אינו אדוק בגופה אלא תלוי הוא באויר ומעצמו הוא נוצר וגדל אבל ביצה מעורה היא באשכול. ל"א מאוירא קרבי לאחר שנולד הולך וגדל הלכך עיקר גדולו אינו בא מאמו אבל ביצה מגופה דתרנגולת קרביא והדבר מוכיח שלאחר שנולדה אינה גדלה ?ת הלשונות פירוש רש"י ז"ל. וביד שם בהלכות איסורי מזבח פ"ג סימן י"ב:

ולד טרפה תוספות פרק הנשרפים (סנהדרין דף פ') ובגמרא פרק אלו טרפות (חולין דף נ"ח) ברייתא ותוספת שם ובפ"ק דבכורות דף ז' ובגמרא פרק התערובות דף ע"ד:

וחכמים אומרים יקרב חכמים הם ר' יהושע כדמוכח בברייתא ובפרק אלו טרפות שם. וראיתי שמחק הר"ר יהוסף ז"ל מלות וחכמים אומרים יקרב. ועיין בהר"ן ז"ל פרק אלו טרפות דף תרצ"ד. ופירוש רש"י ז"ל שבכתיבת יד כגון שנטרפה ולבסוף עיברה ובזה וזה גורם פליגי דר"א סבר אסור ורבנן סברי מותר אבל בעובר ירך אמו ליכא למימר דפליגי אא"כ עיברה ואח"כ נטרפה דלמ"ד ירך אמו הולד לא יקרב משום דבגופו אית ביה טרפות ואסור ולמ"ד לאו ירך אמו הולד דבגיפו לא אירע שום פסול אבל היכא

דנטרפה ולבסוף עיברה ליכא למימר דירך אמו היא שהרי יש בו צד היתר אלא ודאי בזה וזה גורם פליגי ע"כ. וכתבו תוספות ז"ל פירש רש"י ז"ל אבל להדיוט ד"ה שרי דלאו מגופה קרבי ולא נהירא דבפרק אלו טרפות מפרש בהדיא דאפילו להדיוט נמי אסור והא דפליגי לגבוה להודיעך כחו דרבנן דאפילו לגבוה נמי שרו לכך נראה דאף להדיוט נמי אסור והא דנקט לא יקרב משום רבנן דאומרים קרב נקטיה ע"כ. והתם בפ"ק דבכורות רמינן דר' אליעזר אדר' אליעזר ודר' יהושע אדר' יהושע דהכא ס"ל לר' אליעזר זה וזה גורם אסור בין לגבוה בין להדיוט כדכתבינן ואילו התם קאמר ר' אליעזר דטמא הנולד מן הטהור אע"פ שאביו טמא טהור הוא ומשני אלא שאני התם דאמר קרא שור שה כשבים ושה עזים וה"ל למיכתב שור שה כשבים ועזים שה שה למה לי ש"מ מכל מקום אפילו מצד האם ולא מצד האב מותר. ור' יהושע אדר' יהושע נמי לא קשיא לעולם בעלמא זה וזה גורם מותר אבל טמא היוצא מן הטהור אם אביו טמא הוי טמא דא"כ ליכתוב קרא שור שה כרב ושה עז מאי כשבים ועזים לשון רבים דנקט ש"מ עד שיהא אביו כבש ואמו כבשה. ועיין ג"כ במ"ש בפ"ק דבכורות סימן ב'. בפירוש רעז"ל ורבנן סברי עובר לאו ירך אמו הוא. הקשו תוספות ז"ל תימא דאמרינן לעיל אבל עיברה ולבסוף נרבעה דברי הכל אסור משום דהיא וולדה נרבעו והכא אמרינן דלמ"ד טרפה אינה יולדת משכחת לה בשעיברה ולבסוף נטרפה דרבנן סברי מותר דלאו ירך אמו הוא וי"ל דודאי טרפות שהוא תלוי בחיות ובריאות כיון שאנו רואין הולד חי ובריא אין לנו לומר שנטרף הולד עם אמו ואין לנו לפוסלו בשביל פיסול טרפות אמו אבל גבי רביעה ונגיחה ודאי כירך אמו הוא. ומיהו ק"ק דא"כ הוי מתניתין לצדדין דגבי ולד נרבע צריך לומר שנרבעו ולבסוף עיברו וגבי ולד טריפה צריך לומר שעיברה ולבסוף נטרפה דמסקנא הוא פרק אלו טרפות דטרפה אינה יולדת וי"ל כין דבטרפה לא שייך עיבר בענין אחד לא הוי לצדדין שאינו יורד להגיד לך כל היתר הולדות של כל האסורין לגבי המזבח ובנרבע דאיכא ב' צדדין ואינו מותר אלא לצד אחד חשיב ליה בשביל אותו צד המותר ובטריפה דליכא אלא צד אחד אותו צד מותר עד כאן לשונם ז"ל. עוד בפירוש רעז"ל דאפילו בהמה שנתפטמה בכרשיני ע"ז הכל מודים שהיא כשרה למזבח. אמר המלקט דמיקצה הוא דאסיר באכילת כרשינין של ע"ז אבל דלאו מוקצה לא:

כל הקדשים וכו' ס"פ שני דמכלתין דף י"ז דייק דוקא שנעשו פירוש שהקדישן ואח"כ נטרפו את מוצא דקדשו קדושת הגוף הא היו טרפה מעיקרא קודם שהקדישן לא קדשי קדושת הגוף וקשיא לשמואל דאמר התם דנחתא לה קדושת הגוף אפילו כי נטרפה מקודם שהקדישה ומשני דילמא הא מני ר' אליעזר היא דאמר התם במתניתין בסוף

פירקין הטרפה לא קדושה ולא מקדישה ומפרש התם ר"מ מילתיה דר' אליעזר דלא משכחת לה אלא במקדיש בהמה ואח"כ נטרפה ודייקינן טעמא משום דהקדישה ואח"כ נטרפה הא היתה טרפה מעיקרא לא נחתה לה קדושת הגוף והא נמי דדייקת מינה הא הוות טרפה מעיקרא פודין ר' אילעזר היא דאמר מידי דלא חזו לגופיה לא נחתא ליה קדושת הגוף:

שאין פודין את הקדשים להאכילן לכלבים מואכלת ולא לכלביך דרשינן ואית דס"ל דפודין את הקדשים להאכילן לכלבים דלא מייתר לה קרא למעוטי אכילת כלבים דאוכלת דרשי ליה הכי תזבח ואכלת ללמד דאין לך בהן היתר אכילה אלא משעת זביחה ואילך לאפוקי חלב וגיזה דהנאה דמחיים היא ומהך דרשא משמע דלכלבים שפיר דמי דהכי משמע אתה לא תאכל קודם זביחה כלומר לא תתהני מחיים אבל כלביך דלאחר מיתה הוא אפילו בלא זביחה שפיר דמי ופודין את הקדשים להאכילן לכלבים ותרי תנאי נינהו והכי מוקמינן לה בשחיטת חולין. וכתבו תוספות ז"ל בפ"ק דשבועות דף י"א דפרה אדומה היכא דמתה וכל קדשי בדק הבית פודין אותם להאכילן לכלבים לכ"ע דהאי קרא בפסולי קדשי מזבח הוא דכתיב ומדרבנן בלחוד הוא דאסור אי לאי טעמא דלב ב"ד מתנה משום שלא יפסידו הנאת עור הפרה אדומה כדאיתא התם בגמרא. וביד שם פרק ישני סימן י':

פרק ז

משנה א

שקדשי מזבח עושין תמורה בגמ' פריך וכללא הוא דכל קדשי מזבח עושין תמורה והרי עופות דקדשי מזבח הן ותנן לעיל בספ"ק המנחות והעופות אינם עושים תמורה ומשני כי קתני אבהמה ופריך והרי ולד דקדשי מזבח הוא ותנן נמי ספ"ק אין הולד עושה תמורה והרי תמורה נמי דקדשי מזבח היא ותנן נמי ס"פ שני ואין תמורה עושה תמורה ומסיק כי קתני אעיקר זיבחא אבל תמורה וולד באין מכח קדושה ואינם עיקר זיבחא. בפירוש רעז"ל צ"ל ולדן כגון דאיעבר לפני פדיונם ואתייליד לאחר פדיונם דלית להו תקנתא לקרובינהו דמכח קדושה דחויה קאתו לפרוקינהו נמי אי אפשר דלא אלימא מילתא וכו'. וכתבו תוספות ז"ל ולדן וחלבן אסור לאחר פדיונם בפרק שני דבכורות מוקי לה באיעבור קודם פדיונם ואתייליד לאחר פדיונם דאי איעבר ואוליד קודם פדיונם אמרינן לעיל בפרק ואלו קדשים אם לרבות בעלי מומין או ליקרב למין דאית ליה או לרעייה למאן דאית ליה ואי איעבור לאחר פדיונם ולד איל וצבי מיקרו אלא ודאי מיירי

דאיעבור קודם פדיונם ואוליד לאחד פדיונם דלא מהני להו פדיון אמם שהן תמימים במעי אמם ואפילו אם יפול בהם מום כשיולדו אינם מותרין כדתניא התה דלא אלימי למיתפס פדיונם והם קדושים דכיון דאיעבור לפני פדיונם קדשו מיד למ"ד במעי אמן הם קדושים ואפילו למ"ד בהוייתם ובשעת הויה אמם חולין מ"מ תפסינהו קדושה בשעת הויה עכ"ל ז"ל:

והשוחטן בחוץ חייב כרת במזיד ובשוגג קרבן. מה שאין כן בקדשי בדק הבית ראיתי שמחק הר"ר יהוסף ז"ל ז"ל מלות הללו:

משנה ב

שסתם הקדשות לבדק הבית ואפילו יש בהם דברים הראויין לגבי מזבח. וביד גפיה דהלכות ערכין סימן ז' ובפ"ה דהלכות מעילה סימן ו'. ובגמרא מוקי ר' יוחנן למתני' דקתני סתם הקדשות לבדק הבית דמשמע אפילו בהמה דלא כר' יהושע דתנן בפ"ד במסכת שקלים המקדיש נכסיו וכו' ר' יהושע אומר זכרים עצמן יקרבו עולות ונקבות ימכרו לצרכי זבחי שלמים אלמא מידי דחזי למזבח סתם קדושתיה למזבח והא דאוקימנא מתניתין כר' אליעזר דפליג עליה דר' יהושע התם פליגא אדרב אדא דאמר לר' אליעזר נמי סתם מתדיש בהמה למזבח מקדיש לה והכא היינו טעמא משום דאין אדם חולק את נדרו חציו לחדא קדושה וחציו לחדא קדושה דאמר רב אדא בר אהבה אמר רב בעדר שכולו זכרים אפילו ר' אליעזר מודה דלא שביק איניש קדשי מזבח ומקדיש לבדק הבית לא נחלקו אלא בעדר שיש בו מחצה זכרים ומחצה נקבות ר' אליעזר סבר אין אדם חולק את נדרו ומדנקבות לאו עולות זכרים נמי לאו עולות ור' יהושע סבר אדם חולק את נדרו זכרים לעולה ונקבות לדמי עולה דלשלמים ליכא למימר דליקרבו בלא פדיון דכיון דאיהו אכיל להו אתי לידי מעילה דמסתמא לא אמרינן שלמים נינהו וכיון דהקדיש הכל אינו יכול ליהנות מהן. לישנא אחרינא אמרי לה אמר רב אדא בר אהבה אמר רב בשלא הקדיש אלא בהמותיו אפילו ר' אליעזר מודה דלא שביק איניש קדשי מזבח ומקדיש לבדק הבית לא נחלקו אלא כשיש שאר נכסים עמהם דר' אליעזר סבר אין אדם חולק את נדרו ומדשאר נכסים לאו לקדשי מזבח בהמה נמי לאו לקדשי מזבח ור' יהושע סבר אדם חולק את נדרו. תנן ודמיהם יפלו עם שאר נכסים לבדק הבית בשלמא ללישנא בתרא היינו דקתני עם שאר נכסים לבדק הבית אלא ללישנא קמא ליתני יפלו לבדק הבית דהא זימנין דליכא שאר נכסים כלל ומשני תני נמי הכי ודמיהן יפלי לבדק הבית. ולישנא אחרינא לשון ירושלמי איתא נמי בגמרא כתיבת יד בכולה סוגיא אלא דרש"י ז"ל לא הביאו. גם בירושלמי דפ"ד דשקלים מוקי לה ר' חנינא כר' אליעזר דהתם:

חל על הכל מפרש רבינא בגמרא לאתויי שפוי ונבייה שאם הקדיש אילן לבדק הבית יש מעילה בשפויין אם שפאו ויש מעילה בנבייתו פירוש עלי שנושרין בימות החורף והויין לו לזבל:

ואין בהן הנאה לכהנים אפילו בשפויין ונבייה וכתבו תוספות ורש"י ז"ל בכתיבת יד ומיירי במקדיש את החורש דאי בגזברים שלקחו עצים תנן במעילה ס"פ ולד חטאת דאין מועלין לא בשפוי ולא בנבייה והשתא צריך לומר פירוש מאי מה שאין כן בקדשי מזבח היכי שייך שפוי ונבייה בקדשי מזבח וי"ל כגון מקדיש שני גזירי עצים למערכה:

משנה ג

אחד קדשי מזבח וכו' ר"פ מעשר בהמה. וביד בפ"ה דהלכות ערכין סימן י"ב י"ג ובפ"ד דהלכות תמורה סימן י"א. ובת"כ פרשה ח' דפרשה בחוקותי. בפירוש רעז"ל וכן אם הקדיש לבדק ההיכל אין משנין אותו לבדק המזבח. אמר המלקט הוא לשון הרמב"ם ז"ל שם בפ"ד דהלכות תמורה וממה שכתב מהרי"ק ז"ל שם להשיב בעד השגת הראב"ד ז"ל משמע דדוקא נקט רבינו ז"ל דאין משנין מהיכל למזבח דהוי מחמור לקל אבל לשנות ממזבח להיכל דהוי מקל לחמור מותר מה שאין כן בקדשי מזבח דאפילו מקל לחמור אין משנין דאין ממעטין באכילת קדשים וכן יש כמה הפרשים בין זה לזה והראב"ד ז"ל ס"ל דבקדשי בדק הבית אפילו מחמור לקל מותר לשנות. וגם הראב"ד ז"ל כך הבין דברי הרמב"ם ז"ל שמקל לחמור מותר לשנות בבדק הבית:

ומקדישין אותן הקדש עלוי ומחרימין אותם. כולה חדא בבא וכדפירוש רעז"ל. וכך נ"ל לשונו ז"ל ומקדישים אותם הקדש עלוי כגון אם אמר על עולה ה"ז לבדק הבית מעלין אותה בדמים לפי מה שיש לו כח בה ונותן לגזבר. עוד בפירוש רעז"ל דרשאי ליטול דבר מועט מישראל חברו כדי שיתן עולה זו לבן בתו כהן כדי שיטול עורה והוא פירוש רש"י ז"ל אבל תוספות ז"ל כתבו דלא נהירא דלא מצינו לשון זה דליתן לבן בתו כהן כי אם גבי בכור לכן נראה לפרש כדתנן בהדיא בפ"ח דערכין ואם נדבה אומדין כמה אדם רוצה ליתן בשור זה וכן פירוש הרגמ"ה ז"ל אלא שפירש אינו רשאי דתנן התם כמשמעו כמו שכתבתי שם. עוד בפירוש רעז"ל אבל משמתו דאי אפשר לקיומי בהו והעמיד והעריך אין פודין אותם. אמר המלקט עוד פירש רש"י ז"ל אי נמי האי מתו דקתני הכא כגון שעבר ושחטן קודם פדיונם וקאמר דשוב אינו יכול לפדותם ולאכלם דבעינן העמדה והערכה ויקברו ע"כ והכי משני בגמרא אברייתא. בפירוש רעז"ל אבל קדשי בדק הבית וכו' עד ואין אדם מקדיש דבר שאינו שלו כן כתב הרמב"ם ז"ל. אמר המלקט האי כך כתב הרמב"ם ז"ל לא קאי רק אטעמא דאין אדם מקדיש דבר שאינו שלו

אבל הדין עצמו מבואר בברייתא בגמרא. ובגמרא מפרש ר' יוחנן דרבנן ס"ל אחד קדשי מזבח ואחד קדשי בדק הבית היו בכלל העמדה והערכה ותניא כותיה דקדשי מזבח לרבנן היו בכלל העמדה והערכה וממתניתין נמי שמעינן דבין קדשי מזבח בין קדשי בדק הבית היו בכלל העמדה והערכה מדאיצטריך ליה לר"ש לפרושי מילתיה קדשי בדק הבית אם מתו יפדו ולא קתני סתמא ר"ש אומר יפדו מכלל דשמעינהו לרבנן דאמרי יקברו וריש לקיש אמר לרבנן קדשי מזבח לא היו בכלל העמדה והערכה רק קדשי בדק הבית לחוד והא דאיצטריך ליה לר"ש לפרושי במילתיה קדשי בדק הבית משום דר"ש גופיה לא הוה ידע מאי קאמרי רבנן וסבר דרבנן אתרוייהו קיימי וה"ק להו אי בקדשי מזבח מודינא לכו אבל בקדשי בדק הבית אם מתו יפדו ולרבנן אע"ג דקתני מתניתין סתמא אם מתו יקברו ותנן ברישא אחד קדשי מזבח ואחד קדשי בדק הבית אעפ"כ לא קאי אלא אקדשי בדק הבית דהא ע"כ לא קאי אכולה דהא הקדש עלוי דלא קאי אלא אקדשי מזבח ור"ש פליג אדרבנן ואמר דאדרבא אפכא מסתברא דקדשי בדק הבית לא היו וקדשי מזבח היו וסברות הפוכות זו מזו. ובגמרא מפרש טעמא דר"ש בין אליבא דר' יוחנן בין אליבא דריש לקיש ולוי ס"ל דאפילו בעל מום מעיקרו הוי בכלל העמדה והערכה וכמו שרמזתי בר"פ המנחות והנסכים. ועיין ג"כ במ"ש בפרק שני דבכורות סימן ב':

ר"ש אומר וכו' פרק שני דבכורות דף י"ד:

משנה ד

ואלו הן הנקברים תוספות פרק המזבח מקדש (זבחים דף פ"ד) ותוספות ר"פ יוצא דופן:

קדשים שהפילו יקברו הנפלים רש"י ז"ל:

הפילה שליא תקבר פירוש לא אמר הפילו שליא כמו באמר לעיל קדשים שהפילו כי תפס לשון המשנה של מסכת חולין פרק בהמה המקשה דתנן מבכרת שהפילה שליא ישליכנה לכלבים ובמוקדשין תקבר הר"ר יהוסף ז"ל. וביד פ"ד דהלכות תמורה סימן י':

ושור הנסקל דאסור בהנאה דכתיב ולא יאכל וכו' אי נמי נפקא לן מבעל השור נקי וכו':

עגלה ערופה דכתיב וערפו שם שם תהא קבורתה:

וצפרי מצורע דשוחטין על פני המים אבל משולחת לא משום דלא אמרה תורה שלח לתקלה:

ושער נזיר נשרפים תחת הדוד של שלמים. רש"י ז"ל בכתיבת יד. ותימה שלא פירש שער נזיר טהור בלבד הוא דנשרף וביד בפרק ששי דהלכות נזירות סימן י"ד:

פטר חמור דכתיב וערפתו וגמירי לה דאסור בהנאה מעגלה ערופה והכא קתני דפטר חמור יקבר ובסוף מסכת ערלה דתנן ידלק מוקי לה בגמרא כר' יהודה דאמר בסוף פירקין אם רצה להחמיר על על עצמו לשרוף את הנקברין רשאי ואם רצה לחלוץ שיער פטר חמור מן השק ולקברו בפני עצמו יותר טוב ואם לאו ישרוף הכל ביחד כר' יהודה ה"ג לה בגמרת כתיבת יד וכן פירש הרגמ"ה ז"ל: ועיין במה שכתבתי בפ"ג דערלה סימן ג' בשם הירושלמי:

בשר בחלב דחתיכת בשר שנתבשלה בחלב אסורה בהנאה בפ' כל הבשר. וביד רפ"ט דהל' מאכלות אסירות:

וחולין שנשחטו בעזרה ריש פרק שני דהלכות שחיטה וכילה מתניתין פ"ט דהלכות פסולי המוקדשין סימן י"א:

רש"א חולין שנשחטו וכו' תוספות שם ר"פ יוצא דופן בתירוץ ראשון שכתבו שם פירשו דר"ש פליג ג"כ אקדשים שהפילו דלא יקברו דאין קדושה חלה עליהן אלא דלא נחת לפלוגי אלא בחולין שנשחטו בעזרה תדע דהא חשיב נמי בשר בחלב בקבורה ולר"ש שרי בהנאה בפ"ק דבכורות. א"נ י"ל דנפל קדושה עילויה טפי מטומטום ואנדרוגינוס משום דאי הוה בר קיימא היה ראוי לקרבן עכ"ל ז"ל. ואיתה בגמרא ס"פ האיש מקדש והתם רמי דר"ש אדר"ש מההיא ברייתא שכתבתי ס"פ האיש מקדש דתניא רש"א המקדש בחולין שנשחטו בעזרה מקודשת וכמו שכתבתי שם כבר מאי דמשני לה התם בגמרא וגם מאי דאיתא נמי בפרק כסוי הדם (חולין דף פ"ה) אמתניתין עיין שם עליו ס"פ האיש מקדש. ותוספת ז"ל הביאוה בפרק מרובה (בבא קמא דף ע"א:)

משנה ה

חמץ בפסח ישרף מתניתין ר' יהודה היא והכי תנן בפרק כל שעה ר' יהודה אומר אין ביעור חמץ אלא שריפה והכי ס"ל נמי לר' עקיבא כמו שכתבתי שם וגם לר"מ כמ"ש שם פ"ק סימן ד':

ותרומה טמאה והערלה וכו' ביד פט"ז דהלכות מאכלות אסורות סימן כ"ז ובפ"ק דהלכות כלאים סימן ז' ובפי"ב דהלכות תרומות סימן י"ב:

והערלה וכו' ירושלמי פ"ה דכלאים:

ומדליקין בפת וכו' בפרק כל שעה (פסחים דף ל"ג.) ובירושלמי פ"ה דתרומות בדף מ"ג ואיכא מ"ד התם המדליק בפת של תרומה ישרפו עצמותיו. ובגמרא כתיבת יד פריך וניחוש דילמא אתי לידי תקלה ומשני אמר רבא פת דזריק לה בין העצים שמן דשדי ליה בכלי מאוס והתם בפרק כל שעה אמר רב הונא לא שנו אלא פת אבל חיטי לא

שמא יבא בהן לידי תקלה ור' יוחנן אמר אפילו חיטי ולא חיישינן דילמא אתי בהו לידי תקלה דמיירי דלאחר שנטמאו שלקן ואח"כ זרקן לבין העצים והן נמאסות ורב הונא חייש דילמא אכיל להו מקמי דלישלקינהו או בשעה ששולקן:

את שדרכו ליקבר וכו' עיין בפרק במה מדליקין (שבת דף ל"א) שכתבו שם תוספות ז"ל דלא קאי רק אערלה וכלאי הכרם ולא אתרומה דשריא בהנאה הלכך איכא מאן דס"ל ספ"ק דפסחים יין תרומה טמאה יעשה זילוף. וביד פי"ט דהלכות פסולי המוקדשין סימן י':

משנה ו

אשם תלוי ישרף ת"ק דר' יהודה הוא ר"ש דהכי מוכח בברייתא דת"ר אשם תלוי וחטאת העוף הבאה על הספק וחולין שנשחטו בעזרה ר' יהודה אומר יקברו רש"א ישרפו. בפירוש רעז"ל אשם תלוי ישרף אם שחטו וקודם זריקת דמו נודע לו שלא חטא דהשתא הוי חולין בעזרה ע"כ והוא פירוש רש"י ז"ל. ונלע"ד דש"מ שאם קודם זריקת דמו נודע לו שחטא כשר הוא ונאכל שהרי מגין עליו מן היסורין שעה אחת עד שיביא חטאתו. ובפרק כל שעה (פסחים דף כ"ח) נמי יש ברייתא מזה. ובת"כ פרשת צו פרשה ט'. וטעמא דר' יהודה דריש התם מכי קדש הם הם בשריפה ולא חטאת העוף ואשם תלוי בשריפה. בפירוש רעז"ל דהשתא הוי חולין בעזרה. קשה לפירושו דהא לעיל אמרינן דיקברו ועיין במסכת כריתות פרק בתרא אמתניתין קמייתא וגם הוא פירש שם משום דמיחזי כזבח פסול הר"ר יהוסף ז"ל:

ר' יהודה אומר יטילנה לאמה בברייתא א"ר יהודה הוא הי' מנתחה אבר אבר ואח"כ זורקה לאמה וזו היא קבורתה. ופירוש הרגמ"ה ז"ל קסבר ר' יהודה דכיון דאינה נאכלת לא תשרף אלא תקבר כשאר נקברין שהן אסורין באכילה. ובגמרא בכתיבת יד תניא אמרו לו אינו מותר לשנות תדע שהרי נשרפין אפרן מותר ונקברין אפרן אסור ע"כ. וק"ק לע"ד אמרו לו היינו ת"ק שכן דרך התלמוד להקשות כמו שכתבתי בפרק הזהב סימן ט' ושמא טעמא קאמרי ליה כדקתני בברייתא תדע וכו' א"נ לקבור ולשרוף ולחזור ולקבור הנקברים או לשרוף ולקבור ולחזור ולשרוף הנשרפים איכא ביניהו לת"ק מותר ולאמרו לו דקתני אינו מותר לשנות אסור או בהפך דלאמרו לו מותר כיון שפירש טעמו תדע וכו' א"נ דיעבד איכא ביניהו דלת"ק דיעבד מותר ולאמרו לו אפילו דיעבד אסור או בהפך דלאמרו לו דיעבד מותר מדלא קתני אסור לשנות כך נלע"ד. ומצאתי מוגה אינו רשאי לשנות. וכתבו התוס' ז"ל הנשרפין אפרן מותר ונקברין אפרן אסור. צ"ע טעמא מאי ואומר מהמ"ר דנשרפין כיון שצוה הכתוב לשרפן אחר שעשה כתילו נעשית מצותו ואין

לך דבר שנעשית מצותו ומועלין בו ה"נ כיון שנעשית מצותו הלך איסוריה והא דאפר אשרה אסור לעולם אע"פ שהזקיק הכתוב לשרפן היינו משום דכתיב לא ידבק בידך מאומה מן החרם אבל הנקברין דלא הטעין הכתוב לשורפן משיך איסורייהו לעולם ע"כ. וכתוב בספר לבוש החור סימן תמ"ה. ולענין ליהנות באפרו דחמץ אחר ששרפו ונעשה אפר זה תלוי בפלוגתא דר"י וחכמים דלר"י שדינו בשריפה אפרו מותר דקיי"ל בסוף תמורה כל שדינו לישרף אפרו מותר ולחכמים שאין צריך לשורפו אן לו דין הנשרפין אלא דין הנקברים וקיי"ל דכל הנקברים שנשרפו אפרן אסור כמו מה שנקבר שהוא אסור בהנאה דילפינן שם שם מעגלה ערופה הלכך אע"פ שאנו נוהגין לשרפו יש להחמיר שלא ליהנות ג"כ מן האפר דשמא הלכה כחכמים שאין דינו בשריפה ואפרו אסור אע"פ שנשרף עכ"ל ז"ל וע"ש ג"כ סעיף א':

סליקא לה מסכת תמורה